

به ریوہ بہر و پلانسیازی

نامادہ کردنی

یوسف عبید حمہ امین

یادگار ئہ ورہ حمان

ناوی کتیب: به پړوه بهر و پلانسازی
بابه ت: زانستی کارگیری
ناماده کړدنی: یادگار نه ورپه حمان
پیداوچوونه وهی زانستی: یوسف عبید حمه امین
پیداوچوونه وهی زمانه وانی و هله چنی: چومان عادل، هه ریم به هادین
تیراژ: ۵۰۰ دانه
چاپ: چاپخانه ی یاد
نرخ: ۲۵۰۰ دینار

له به پړوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره () ی سالی
(۲۰۱۴) ی پی دراوه .

ناوهرۆك

پېښه كې	۵
رېځخراوه چييه ؟	۷
جوړه كاني رېځخراوه	۷
كارگيرى چييه ؟	۱۰
كارگيرى زانسته يان هونه ر؟	۱۴
پرؤسه ي كارگيرى	۱۶
به پړوه بهر كښه ؟	۱۷
ئاسته كاني به پړوه بهر	۱۹
رؤله كاني به پړوه بهر	۲۳
توانا كاني به پړوه بهر	۲۵
تاييه تمه ندى به پړوه بهرى سهركه وتوو	۲۷
چه ند پښاسه يه ك	۲۹
ده روازه يه ك بو پلاندانان	۳۱
پلان چييه ؟ به پړوه بهر كان بو پلان پړزى ده كه ن؟	۳۴
گرنگى و چه مكه كاني پلاندان	۳۷
سووده كاني پلاندانان (سوودى پلاندانان)	۴۰
ره گه زه كاني پلاندانان	۴۳
تاييه تمه ندييه كاني ئامانج	۴۴
جوړه كاني ئامانج	۴۶
ئامانجى ستراتيژيى	۴۶
ئامانجى تاكتيكي	۴۶

٤٦ ئامانجى پراكتىكى (ئامانجى ۋەگە پخستن)

٤٧ پەيامى رېڭخراۋە چىيە؟!

٤٨ ھەرەمى ئامانجەكان

٤٨ چەند پېئاسە يەك

٥٢ قۇناغەكانى پرۆسەى پلاندانان

٥٩ سىستىمى پلاندانان و سىستەمە لاۋەككىيەكان

٦٠ سىستىمى لاۋەكى پلاندانان

٦٢ شىۋازى پېئىشېنى زانستى

٦٥ جۆرەكانى پلان

٦٥ ١- بە پېئى ئەۋ ماۋەيەى پلان لەخۆى دەگرئ

١-١ پلانى درېڭخايەن

٢-١ پلانى مەۋدا ناۋەند (پلانى مەۋدا مامناۋەند)

٣-١ پلانى مەۋدا كورت (پلانى كورت خايەن)

٦٦ ٢- بۋارى گشتگىرى پلان

١-٢ پلانى ستراتېژىي

٢-٢ پلانى تاكتىكى

٣-٢ پلانى ۋەگە پخستن

٦٨ ٣- پلان لەسەر بىنەماى دووبارە بەكارھېتائەۋە

١-٣ ئەۋ پلانىئەى يەكجار بەكاردېئ

٢-٣ ئەۋ پلانىئەى چەند جارە بەكاردېئەۋە

٦٩ ئاستەنگ و كۆسپەكانى بەردەم پلاندانان

٧٠ سەراجاۋەكان

پیشہ کی

لہ کومہ لگہی بئمہ دا ژمارہ یہ کی زور پیکراو ھہ یہ، ھہ ندیکیان سہرکھ وتوو
چالاک و کاریگہرن، ھہ ندیکی تریان چہقبہ ستوو و بیکاریگہرین، ئەم
جیاوازیہ بہروونی لەژانی روژانہ دا دەبینین و بەرگویمان دەکەوئ،
بۆیہ زۆرجار بیردەکەینەو و دەپرسین، ئایا ئەو پیکراوانە ی چالاک
و کاریگہرن ژیان ھەلی بۆ رەخساندوون؟! یان بەخت یاوہریان بووہ؟! .
ئە ی ئەوانە ی چەقبہ ستوو بیکاریگہرین ژیان زوئمی لیکردوون و ھەلی بۆ
نەپەخساندوون؟! یا بەخت یاوہریان نەبووہ؟! . ئەوہ ی لای ھەموومان
ئاشکرایہ بەردەوام سہرکھ وتن بہ پیکھوت یان بہ بەخت نایەتہ دی،
بەلکو ئەنجامی لیکدانەو و خویندەوہ یەکی ژیرانہ یە بۆ واقع و
بارودۆخی ئیستای ریکراوہ کە لەناوخۆ و دەرہوہ دا، ھاوکات پیشبینی
کردنی ئەو رووداوانہ یە کە پەنگە لەداھاتوویہ کی نزیک یان دووردا رووبدەن
و گۆرانکاری بہ سەر پیکراوہ کە و چالاکییہ کانیدا بێنن. ئەم خویندەوہ و
خۆ ئامادە کردنہ بۆ پیشھاتەکان و راست ھەلسەنگاندنی بارودۆخی
ریکراوہ یە، پپی دەگوترئ (پلان).

بەھەر حال، دەتوانین بلیین، ئەگەر بئی پلان و بئی ئامانج ملی رئی بگری
و نەزانی روو لەکوئ دەکە ی، بەدلییای بہرہ و جیگہ یەکی ھەلە دەرۆی،
بەپچەوانہ و پرسیارکردن و شیکردنہ و ھەلسەنگاندنی بارودۆخی
ئیستا بہ شیوہ یەکی گونجاو و واقعی، دەبیئتہ خالی دەستپیک بہرہ و
داھاتوویہ کی پڕشنگدار...

رېځخراوه چييه؟

رېځخراوه، قهواره يه که رېځه جياوازه کاني ژيان و ره گه زه کاني مانه وه و گه شه سهندن و پېشکه وتن بؤ مروځ و کومه لگه فراهه م دهکات. رېځخراوه، ئه و کالآ و خزمه تگوزاريه جوړاو جوړانه پېشکه ش دهکات، که ناتوانرېت له رېځه ي ه و ل و کوششي تاکه که سیه وه بهېنرېته دی. هاوکات هه لده ستې به به کاره ینانی سه رچاوه کان به رېځه يه کی هه ره وه زی (به کومه ل)، سه ره پای سوو دبینین له و ئابووریه ی له ئه نجامی دابه شکردنی کار و پسپوریه وه به ده ست دین، هه مو ئه مانه ش به که لک وهرگرتن ده بئ له تواناکان و گه وره کردنی ئه و داهاته ی له سه رچاوه کاني رېځخراوه که وه به ده ست دین، ئه مه ش ئه وه ده گه يه نئ کوششي هه ره وه زی له کوششي تاکه که سی باشترو و ئه نجامی باشتريش ددهات به ده سته وه.

رؤبینس-ی نووسه ر پېناسه يه ک بؤ رېځخراوه دهکات و ده لئ: قهواره يه کی کومه لایه تی کراوه يه، به شيوه يه کی ژیرانه و هوشمه ندانه رېځخراوه، هه روه ها سنورېکی تاراده يه ک ناسراوی هه يه، به شيوه يه کی رېځخراو و به رده وام کاردهکات له پېتناو هینانه دی ئامانجه هاوبه شه کاندآ.

جوړه کاني رېځخراوه:

به شيوه يه کی گشتی مه به ست له رېځخراوه کؤبوونه وه ی کومه له که سپکه که پیکه وه له چوارچيوه ی چه ند يه که يه کی دياریکراودا کارده که ن، له پېتناو هینانه دی چه ند ئامانجیکی دياریکراو، که تايبه تمه ندی به رده وامي له خؤده گری.

به شیوهیه کی گشتی چەند جوړیک پیکخواوه هیه که لیږدها ناماژه
به هندیکیان ددهین:

۱- پیکخواوه دهوله تییه کان (پیکخواوه کانی میری):
ئو پیکخواوانه ن که میری له سه رچاوه کانی خوۍ دروستیان دهکات،
به شیوهیه کی سه ره کی مه به ست له دروستکردنیاں پیشکه شکردنی
خزمه تگوزاریه سیادییه کانه. وهک: خزمه تگوزاری به رگری، ئاسایش و
دهرکردنی به لگه نامه کانی وهک پیناسی باری شارستانی (باری که سیټی)
و رهگه زنامه و... هتد.

۲- دامه زراوه کانی میری:
ئهم دامه زراوانه هه مه چه شنن، هه ندیکیان کالآ و خزمه تگوزاری
پیشکه ش دهکەن، بو ئه وهی ئه و کالآ و خزمه تگوزاریانه له لایه ن که رتی
تاییه ته وه قوړخ نه کریت، وهک: ئاو، کاره با، فرۆکه خانه، شه مه نده فەر و
هیآی ئاسنین... هه ندیکی تر له و دامه زراوانه وهک کومه له ی هه ره وهزی
به کار بهر (کومه له ی هه ره وهزی به رخوړی سقیل و سه ربازی کار دهکەن،
خزمه تگوزاری پیشکه ش به توژیکی تاییه ت له فه رمان به رانی میری
(فه رمان به ری مه دهنی و سه ربازی) دهکەن، ئهم کومه له یه هه ندی
دامه زراوه ی تری به ره مه یینی کالآ گرنګ (به هاداره کان) له خو دهگری،
وهک ئه و پالآوگانه ی سووته مه نی و جوړه کانی به ره م دینن.

۳- پیکخواوه نیوده وله تییه کان:
چه ند جوړیکی ریکخواوه له خو دهگری که له سه ر زوی دهوله تیکی
تر بوونیان هیه، وهک: بالیۆزخانه کان، پیکخواوه نیوده وله تییه کانی
وهک پیکخواوی نه ته وه یه کگرتووه کان و کۆمکاری عه ربی و پیکخواوی
یونسکو و... هتد.

٤ - رېځخراوه کانی کومه لگه ی مه دهنی:

جوړېکي تری رېځخراوه یه، که ئامانچ لېی به ده سته ینانی قازانچ نییه، به لکو مه به ست لېی پېشکه شکر دنی خزمه تگوزاری جه ماوهری جوړاو جوړه، وهک: ده سته ی پاراستنی به رخوړ (مستهلک) یان (ده سته ی پاراستنی به کار به)، رېځخراوه ی پاراستنی ژینگه، سه ندیکای پزیشکانی بی سنوړ و... هتد.

٥ - رېځخراوه هه روه زییه کان:

ئامانچی ئه م جوړه رېځخراوه یه، خزمه تکر دنی کومه لیک که سه له بواریکی دیاریکراودا، به شیوه یه که ئه و کومه له که سه به رپر سیاریتی دروستکردن و به پړوه بردنی ئه و رېځخراوه یه له ئه ستو ده گرن، وهک: کومه له ی هه روه وزی به بازار کردنی به ره مه کشتوکالییه کان.

٦ - رېځخراوه کانی که رتی تاییه ت:

که رتی تاییه ت مه به ست له رېځخراوه کانی بواری کارگیړی کاره، خاوه ندار یتیان بو تاکه که س ده گه پړته وه. مه به ستی سه ره کی ئه م جوړه رېځخراوانه به ده سته ینانی قازانچه، له پړی به ره مه مېنانی کالا و پېشکه شکر دنی خزمه تگوزارییه وه.

کارگیږی چییه؟

زاراوهی (کارگیږی) به تهنیا له نیو بیرمندان و تویره رانی بوری پیکستن و کارگیږیدا به کار نایه، به لکو له نیستادا به کارهینانی نه و زاراوهیه نه و ونده به رفر اوانه، سه رجه م بواره کانی ژیان له خو ده گری. له نیستادا نه و زاراوهیه له زور بونه و بواردا بو گوزارشت له ناوهروک و مانای جیاواز به کار دیت.

و شهی کارگیږی له پچه له کدا وشهیه کی لاتینییه و له دوو بهش پیکهاتوه، نه و دوو بهشش بریتین له (Ad) و (TO) به مانای خزمهت ده کات یان هاوکاری نه وانی تر ده کات. زاراوهی کارگیږی له زمانی نیگلزیدا دوو زاراوهی بو به کار دیت نه و دوو زاراوهیهش بریتین له:

۱ - Management: به مانای ئه رکی کارگیږی دیت له ئاسته کانی جیه جیکردن و کاری به رده و امدا، نه م زاراوهیه بو نه و نه رکانه به کار دیت که به پړوه بهر له پیکه راوهیه کدا پیی هله دستی که هه ول بو به دهسته یانی قازانج بدات.

۲ - Administration: بو نه و نه رکه سه ره کیانه به کار دیت که ئاستی به پړوه بردنی بالا (الإدارة العليا) پیی هله دستی، نه م زاراوهیه بو کارگیږی نه و پیکه راوانه به کار دیت که له که رتی ده ول تدا کار ده که ن، یان هه ولی به دهسته یانی قازانج ناده ن.

هه ر له باره ی به کارهینانی زاراوهی کارگیږیه وه، (ئیفانسیفیجی) زانای بواری کارگیږی و هاو پیکانی پیان وایه زاراوهی کارگیږی بو گوزارشتکردن له یه کی له و چوار مه به سته ی خواره وه به کار دیت:

۱- کارگێڕی به مانای پرۆسه:

به رێلوتترین مانای کارگێڕیه، که له نێو بیرمه ندان و توێژهرانی بواری کارگێڕی و رێکخستندا به کاردیت. له و گوزارشته دا، کارگێڕی پرۆسه یه که کۆمه لێ ئه رک و چالاکی دیاریکراو له خۆده گرێ، که پێویسته به پێوه به ر به پشت به ستن به چه ند بنه ماو پێنماییه کی دیاریکراو پێیان هه ستیت. بۆ نموونه: کاتی که ده بیستین فلانه رێکخراو یان فه رمانگه به شیوه یه کی باش یان خراپ به پێوه ده چیت، ده ست به جێ تێده گه ین که لێره دا مه به ست له کارگێڕی پرۆسه / کردار یان کۆمه لێک چالاکیه که به شیوه یه کی باش یان خراپ پیاده کراوه یان به کارهاتوه.

۲- کارگێڕی به مانای زانست

ئهو کاته ی له خوێندکاری که ده پرسیت پشپۆریه که ت چییه؟ وه لام ده داته وه و ده لێ زانستی کارگێڕی، لێره دا مه به ست له وشه ی کارگێڕی به رئه نجامی که له که بوونی کۆمه لێک تیۆره و بنه ما و چه مکه که ده توانین فیڕی بین، ئامانج له خوێندنی کارگێڕی تێگه یشتن و فیڕبوونی ئهو تیۆره و بنه مایانه و چۆنیتی پراکتیزه کردنیانه له پرۆسه ی کارگێڕیدا.

۳- کارگێڕی به مانای پیاده کردن (واته ئهو که سه ی پرۆسه ی

کارگێڕی پیاده ده کات):

به دلنایای ده بیستی یان ده خوێنیه وه که به پێوه به ری فلانه رێکخراو، یان به پێوه به ری سه رچاوه مرویه کان گۆراوه، له و گوزارشته دا مه به ست له و که سه یه که ئه رکی به پێوه بردنی ئهو رێکخراوه یی له نه ستودا بووه. له گوزارشتی که ی له و شیوه یه دا پێویسته پۆلی ئهو که سانه له بیر نه که ین که له گه ل ئهو به پێوه به رده له پێناو به دیهێنانی ئامانجه کانی رێکخراوه که دا کاریان کردوه، چونکه ئهو که سانه وه ک خوین وان له جه سه ته ی رێکخراوه که دا.

٤- کارگێڕی به مانای پیشه:

کاتی که ده‌لێن فلانه کهس چه‌ندین پۆستی به‌پۆوه‌به‌ری دیوه، مه‌به‌ست له‌و که‌سانه‌یه که ئاره‌زوو ده‌که‌ن کارگێڕی بکه‌نه پیشه‌ی خۆیان (به‌پۆوه‌به‌ر)، بۆیه پێویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه زانستی کارگێڕی بخوینن وه‌ک ئامرازیک بۆ پیاده‌کردنی پرۆسه‌ی کارگێڕی.

له‌و گوزارشته‌یه‌ی سه‌ره‌وه‌دا بۆمان ئاشکراده‌یی، لێکدانه‌وه‌ی چه‌مکی کارگێڕی له‌نێو بیرمه‌ندانی بواره‌که‌دا جیاوازی زۆری هه‌یه، بۆیه به‌باشی ده‌زانین چه‌ند پێناسه‌یه‌کی کارگێڕیتان بۆ به‌خه‌ینه‌ پوو، که به‌شیک له‌و جیاوازیانه‌ ئاشکرا ده‌کات.

لفنجستۆن له‌ کتیی (هندسه‌ التنظیم والإدارة) ده‌لێت: ئه‌رکی کارگێڕی گه‌یشته‌ به‌ ئامانه‌کان به‌ باشترین ڕێگه (ئامراز) و که‌مترین تیچوو له‌ سنووری سه‌رچاوه‌و ئاسانکارییه به‌رده‌سته‌کاندا، سه‌ره‌رای باش به‌کاره‌ینانی ئه‌و سه‌رچاوه‌.

به‌لام له‌ گوڤاری (الأفراد) دا که گوڤاریکه‌ کۆمه‌له‌ی کارگێڕی ئه‌مریکی ده‌ری ده‌کات (ئه‌پلی) ده‌لێت:

کارگێڕی جێبه‌جێ کردنی کاره‌خانه له‌پێی هه‌ول و کۆششی ئه‌وانی تروه‌، ئه‌م ئه‌رکه‌ش لانی که‌م بۆ دوو جووری سه‌ره‌کی له‌ به‌رپرسیاریتی دابه‌ش ده‌بێ، یه‌که‌میان پلاندانان و دووه‌میشیان چاودێریکردنه.

هه‌ردوو بیرمه‌ند (مارش و سایمۆن)، پێیانوایه، کارگێڕی واتای باشترین به‌کاره‌ینانی چوار ره‌گه‌زه‌که‌ی به‌ره‌مه‌ینانه، ئه‌و ره‌گه‌زانه‌ش بریتین له‌ توانای مڕۆیی، سه‌رمایه، که‌ره‌سته و ئامێره‌کان.

(ماری پارکه‌ر فولت) کارگێڕی پێناسه ده‌کات و ده‌لێ: به‌ده‌سته‌هێنانی شته‌خانه له‌پێی خه‌لکه‌وه (که‌سانی تروه‌).

به‌لام (دکتۆر محهمه‌د ئه‌لسیرفی) له‌پێناسه‌یه‌که‌دا پێی وایه: کارگێڕی، کۆمه‌له‌ی بنه‌ما و گریمانه‌یه که هێشتا نه‌گه‌یشته‌و نه‌تایستی تیوره، به‌لام ئه‌و بنه‌مایانه به‌شدان له‌دیاریکردنی ئه‌و سنووره‌ گه‌شتیانه‌ی که ده‌بێت

پښخراوه له پښناو گه‌یشتن به ئامانجه‌کانیدا له‌سهری بږوات و پیاده‌ی بکات.

(د. دونالدکلو) له‌پښناسه‌ی کارگیږیدا ده‌لّی:

هونه‌ری سه‌رکردایه‌تیکردن و ئاراسته‌کردنی چالاکی کو‌مه‌لّیک مرو‌څه به‌ره و به‌دی‌هتانی ئامانجی‌کی هاو‌به‌ش.^(۱)

کارگیږی: پرؤسه‌یه‌کی هزریه، کاردانه‌وه‌ی له واقعی پراکتیکی پښخراوه‌دا ده‌بیت، ئه‌و کاردانه‌وه‌یه‌ش به‌شی‌وه‌ی پیاده‌کردن له‌بوا‌ری پلاندان، پښخستن، سه‌رکردایه‌تیکردن و چاودږی سه‌رچاوه مرو‌یی و دارایی و زانیاریه‌کاندا ده‌ب، که ده‌بیته هو‌ی گو‌ږینی ئه‌و سه‌رچاوانه بو‌ کالاً یان خزمه‌ت‌گوزاری، هه‌روه‌ها به‌ره‌مه‌یتانیان به‌شی‌وه‌یه‌کی کاریگه‌ر و لی‌هاتوانه، که ده‌رئه‌نجام به‌دی‌هاتنی ئه‌و ئامانجانه‌ی لی‌ده‌که‌و‌یته که پی‌شتر دا‌ږیژراون.^(۲)

یان له‌ گوزارشتی‌کی تر‌دا ده‌لّین^(۳): (کارگیږی شی‌وازی‌کی سیستماتیزه‌کراوه (پښخراوه) که پی‌ویسته تی‌یدا کار و ئه‌رکه‌کان به‌شی‌وه‌یه‌کی تو‌کمه و ورد جی‌به‌جی بکړی، به‌مه‌به‌ستی گه‌یشتن به‌ با‌شترین ده‌ستکه‌وت (به‌دی‌هت‌راو) له‌کاتی‌کی دی‌اریک‌راودا، له‌پږی سوود وه‌رگرتن له‌سه‌رچاوه فه‌راهه‌م‌کراوه‌کان و به‌کاره‌یتانیان له‌پښناو به‌دی‌هتانی ئامانجه دا‌واک‌راوه‌کان (ئامانجه خوا‌زراوه‌کان).

کارگێڕی زانسته یان هونه‌ر؟! (٤)

پرسیاریکی زۆر باوه که پووبه‌پووی لیکۆله‌ران و توێژه‌رانی بواری کارگێڕی ده‌بیته‌وه، زاناکانی بواری کارگێڕیش له‌وه‌لامدانه‌وه‌ی ئه‌و پرسیاره‌دا ده‌بن به‌ دوو ده‌سته‌وه، هه‌ر ده‌سته‌یه‌و کۆمه‌لیک پاساوی گونجایی له‌به‌رده‌ستدایه، که پالێشتی تیروانینه‌که‌ی ده‌کات.

تیمی یه‌که‌م که کارگێڕی به‌زانست له‌قه‌له‌م ده‌ده‌ن، تیروانینه‌که‌یان به‌وه‌ پشت راست ده‌که‌نه‌وه‌ که کارگێڕی کۆمه‌لیک تیوره‌ی زانستی و بنه‌مای پراکتیکی که‌له‌که‌بوو له‌خۆده‌گرێ که له‌کۆلیژی تایبته‌ به‌و بواره‌دا ده‌خوێنددرێت. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی چه‌ندین لق و پسپۆری تری لێده‌بیته‌وه، هه‌موو ئه‌مانه‌ش پێمان ده‌لێن، کارگێڕی پشت به‌ستوه به‌شیوازی زانستی له‌پیاوه‌کردنی ئه‌رکه‌ کارگێڕیه‌کانی وه‌ک (پلاندانان، رێکخستن، ئاراسته‌کردن، چاودێری و بریاردان)دا.

تیمی دووهم که پێی وایه کارگێڕی هونه‌ره‌ نه‌ک زانست، به‌رگری له‌ بۆچوونه‌که‌یان ده‌که‌ن و ده‌لێن: سه‌رکه‌وتن له‌ پراکتیزه‌کردنی بنه‌ماکانی کارگێڕی و رێساکانیدا، به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی پشت به‌تایبته‌مندی که‌سه‌کان ده‌به‌ستێ، ئه‌و که‌سانه‌ش به‌پێی تواناو لێوه‌شاوه‌ییان جیاوازن، به‌ته‌نیا ئاماده‌کاری زانستی گه‌ره‌نتی بوونی به‌رپۆه‌به‌ری سه‌رکه‌وتوو ناکات. بۆ پشتراسته‌کردنه‌وه‌ی بۆچوونه‌که‌شیان نمونه‌ی چه‌ندین سه‌رکه‌وتنی مه‌زن ده‌هێنه‌وه‌ که خه‌ڵکانێک به‌ده‌ستیان هێناوه بێ ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌کۆلیژ، یان په‌یمانگه‌ی تایبته‌منده‌وه‌ بکه‌ن، یان تیۆره‌ کارگێڕیه‌ زانستیه‌کانیان به‌قولی خوێندبێ. ئه‌و گروهی دوورتر له‌وه‌ ده‌پۆن و ده‌لێن: به‌رپۆه‌به‌ر له‌دایک ده‌بێ و دروست ناکرێ، به‌واتای ئه‌وه‌ی به‌رپۆه‌بردن به‌هریه‌و ئاماده‌کارییه‌کی که‌سییه‌ له‌گه‌ڵ مروف‌دا و به‌ده‌ست نایه‌ت.

له ئه نجامی ئه و دوو تیڤوانینه ی سه ره وه دا، که هر تیڤوانینه و به شیوه یه کی گونجاو دا کوکی له دید و بۆچوونی خو ی ده کات، ئیمه پیمان وایه کارگیڤی زانست و هونه ره له یه ک کاتدا، له بهرئه وه ی کارگیڤی له م سه رده مه دا، چه ندین تیۆره و چه مکی هه یه، که ده توانین له سه ر ئه و تیۆره و چه مکه نه چه ندین که س به زانیاری و لیوه شاوه یی کارگیڤی گۆش بکه ین و رابینین، هاوکات هونه ریشه، چونکه ئه و که سه ی به و تیۆره و چه مکه نه ئاشنا ده بیّت و راده هیتریت پیویسته کارامه یی و لیّهاتووی پیویستی تیدا بی له پیناو پیاده کردن یان جیبه جی کردنی ئه و تیۆر و چه مکه نه دا.

پروڻه سى ڪارگيري (به پڻوهرڊن):

نووسهران و بيرمه نڊانى بواري ڪارگيري و پڻڪستن هاوپان له سهر ئوهى پروڻه سى ڪارگيري (به پڻوهرڊن) له چوار (ئركى) ره گهزى سهره ڪى پڻڪڊت ئه وانش بریتين له: (پلاندانان، پڻڪستن، ئاراسته ڪردن، سهر ڪردايتى و چاوديري). ليره دا پڻويسه ئامازه به وه بدهين ڪه ئركى (ئاراسته ڪردن/ سهر ڪردايتي ڪردن) تڻڪه ل به سي ئه ركه ڪه ي ديكه دهيت و ڪار دهڪات له پڻاو پڻڪه وه به سستيان. ئه م ناميلڪه يه به رده سست هاوڪات له گه ل باسى ڪارگيري و به پڻوهرڊا به وردى باس له پلانساڙي (پلاندانان) دهڪات، به لام بو ئاشنابوون به و چوار ئه ركه ي باسما نڪرد له ميانه ي ئه م باسه دا به ڪورتي پڻاسه ي هر يه ڪيڪيان ده ڪهين:⁽⁶⁾

پلاندانان: پروڻه سى ديارى ڪردنى ئامانچ، ڪردار و سهرچاوه ي پڻويسه بو به ئه نجامگه ياندى.

پڻڪستن: پروڻه سى تاييه تمه نڪردنى ئه رڪ و سهرچاوه و بونيدانانى فه رمانگه و به شه ڪانه، پاشان هه ماهه ننگي ڪردن له ئيوانياندا له پڻاو هيئانه دى ئه و ئامانجان به شيويه ڪى ڪاريگر.

سهر ڪردايتي ڪردن: دانانى ڪاريگه رييه له سهر ئه وانى ديكه، پاشان هاندانيان و ئاشڪرا ڪردنى توانا شارواه ڪانيان له پڻاو هيئانه دى ئامانجه ڪاندا.

چاوديري ڪردن: پڻوانى به جيگه ياندى ڪرداريه، پاشان به راورد ڪردنيتى به و به جيگه يانده ي پلانى بو داريژراوه، سهره پاي ديارى ڪردنى لادانه ڪان و گرته به رى پڻڪاري راست ڪردنه وه.

به پړيوه بهر كيښه؟

له سهرجه م پځخراوه كاني ئيستادا زارواوهى به پړيوه بهر له ژيړ چه ندين ناوى جوړاوجوړدا به دى ده كړيټ، له پوسټ و ئهركى جوړاوجوړ و فره چه شندا كرده كهن. بۇ نمونه: سه روک، به پړيوه بهرى گشتى، سه روک تيم، به پړيوه بهرى پرژه، راگرى كوليژ، سه روک بهش و به پړيوه بهرى كارگيري و... هتد. به پړيوه بهر به شيويه كى راسته وخو له گهل ئه ندام و كارمندانى پځخراوه كه دا كار ده كات، پالپشتى و هاوكارى ئه و كارمندانه ده كات له ئهركه جوړاوجوړه كانياندا، ئه ویش له پيناو به ديهيڼانى باشتريڼ ئه نجامدا.

به پړيوه بهر كه سيكه لايه نيكي دياريكراو دايدنهى به مه به ستي سه رپه رشتيكردى كه به كه يان دامه زاره وهيك يان پځخراوهيك، ئهركى سه ركهى به پړيوه بهر بريتيه له: (پلاندانان، پځخستن، سه ركرديايتى كردن، ئاراسته كردن و چاوديري چالاكى و به جيگه ياندى كاره كاني ئه و كارمندانهى كه له پځخراوه كه دا كار ده كهن).

به ديكردى به پړيوه بهر له لوتكهى ده سه لاتي ئه و يه كانه دا (پځخراوانه دا) واى ليده كات به رپرس بيت له ئه ندامان و كاره كانيان، به رپرس بيت له جيبه جي كړدى ئه و پلاندانهى كه ئامانجه كاني پځخراوه ده هيڼيټه دى. له دونياى هاوچه رخدا هيچ پوستيك به دى ناكهين هيڼدهى پوستى به پړيوه بهر زيندو و بيت بۇ كومه لگه و بهر هويشبردنى، به تايهت له ئيستادا كه به پړيوه بهر سه رمايهى مرويسى به پړيوه ده بات، كه پر بايه ختريڼ سه رمايه يه و ته واوى پځخراوه كان له پيناو سه ركه وتندا پشتى پيډه به ستن.

به پړيوه بهر ئهركى پيشيڼى ئه و گوړانكارى و پيشه اتانهى ده كه ويته

ئەستۆ كە لە ژینگەى دەرەكى و ناوەكى پىڭخراوەكەدا پوودەدات،
 سەرەپاى ئامادەكارى بۆ ئەو ھەل و پىشھات و كۆسپ و تەگەرەنەى
 (گۆرپانكارىانەى) دىنە بەردەم پىڭخراوەكە، يان پووبەپووى دەبىتەوہ .
 كەواتە بەپۆوہبەر بەرپرسە لە چۆنىتى بەپۆوہبردنى پىڭخراوەكە، بپيارى
 ئەوانىش بەشىوہيەك گۆرپانكارى لە پىڭخراوەكەدا دەخولقینى كە
 كاريگەرى بەرچاو لەسەر تەواوى كايەكانى ژيانمان دادەنيت .

لە روانگەى ئەو وتانەى سەرەوہ دەتوانين پیناسەيەك بۆ بەپۆوہبەر
 بكەين و بلىين: بەپۆوہبەر كەسى بەرپرسە لەكارى ھەموو ئەوانەى لەو
 يەكەيەدا كار دەكەن كە ئەو سەرکردايەتى دەكات، ھەرۆھا ھاوکار و
 پالپشتيانە لە كارەكانياندا.^(١)

ئاسته كانى به پيؤه بهر:

گه وره بوون و فراوان بوونی پيؤخراوه كان چه ندين ناونيشان و ئاستى هيناهه تـه ئاراهه، ئه و ناو و ناونيشانانـه ش له په يكه رى ريؤخستنى پيؤخراوه كاندا بهرچاو ده كه ون، به شيؤه يه كى گشتى سئ ئاستى كارگيرى جياواز بهرچاو ده كه ون كه ده توانين لي ره دا ئاماژه يان بۆ بكه ين:

۱- به پيؤه بهرى بالا (به پيؤه بهرى گشتى):

له بهرترين ئاستى پيؤخراوه كه دا ده رده كه ون، ناونيشانى كاريان بريتييه له (CEO) واتـه (Chief Executive Officer) كه به ماناي "به پيؤه بهرى ريؤه پيؤدراو" يان "به پيؤه بهرى جيبه جيؤارى بالا" ديئ، له نيو هه لگراني ئه و جوړه ناونيشانه دا سه روؤك، جيؤرى سه روؤك و به پيؤه بهرى گشتى به دى ده كرئـت. كه هه ريه ك له وانه بهرپرسن له به جيؤه ياندنى (ئه داي) گشتى پيؤخراوه كه يان به شه سه ره كيى و بنه پرتييه كانى.

ئه و به پيؤه بهرانه گرنگى تايبهت به ژينگه ي ده ره كى پيؤخراوه ده دهن و به دواى ئه و هه لانه دا (فرص) ده گه رين كه ده بيته هو ي پيشخستنى پيؤخراوه كه. هاوكات كار له سه ر ماوه ي دريؤخايه ن ده كه ن و بهرپرسن له دارپشتنى پلانى ستراتيؤى، ئه م ئاسته ي به پيؤه بهر بهرپرسه له ئاراسته كردن و سه ره رشتى گشتى پيؤخراوه كه له ريؤه ي به پيؤه بهر نه ناوه ندييه كانه وه.

له كورترين پينا سه دا ده توانين بليين، به پيؤه بهرى بالا: ئه و كه سانه ن كه به جيؤه ياندنى گشتى پيؤخراوه كه يان به شه سه ره كييه كانى پيؤخراوه كه سه ركردايه تى ده كه ن.

۲- به پړوه بهری ناوهند (به پړوه بهری هیلی ناوهد پراست):

به پړسه له جبهه جی کردنی ئو ستراتیژیه به پړوه بهری بالا داپړشتووه، ئو ئاسته به پړوه بهری، سه روکایه تی به شه گوره کان یان سه ره کییه کان ده کن، نمونه ئو به پړوه بهرانه له زانکوکاندا راگری کولیژه کان و له کومپانیا گوره کاندا به پړوه بهری به شی چاودیږی کوالتی یان توژیښه ون.

پوستی به پړوه بهری ناوهند له دوو دهیه یی دوایدا به شیوه یه کی بهرچاو گوړانکاری به سه ردا هاتووه، هرچنده ژماره ئو به پړوه بهرانه که متر بؤته وه، به لام رول و کاریگریان به شیوه یه کی بهرچاو پوو له زیادبوونه، به تاییه تی له و کاته دا که ئه رکه کانیاں به ئا پراسته بونیادنان و سه رکر دایه تیکردنی تیمی کاری گه وړه، یان به پړوه بردنی پړوژه کان ئا پراسته ده کړت، له و پیکخواوه گه وړاندا که کاره کان له پړی پړوژه و پلانی تاکتیکیه وه به پړوه ده بات. به پړکردنی کاره کان له پړی پړوژه و پلانی تاکتیکیه وه هه نگویکه بؤ دابه شکردنی پلانی ستراتیژی سه ره کی له پیناو جبهه جی کردنیدا. وهک سه روک به شی (به ره مه یتان، بازارپسازي، دارایی و مرؤیی و...

ئو ئاسته به پړوه بهر به پړسه له پیکخستن و ئا پراسته کردن و چاودیږی چالاکي کومه لیک به پړوه بهر له هیلی یه که مدا (به پړوه بهری پراکتیکی)، هاوکات به پړسه له شیکردنه وه و روونکردنه وهی رینمایي و سیاست و بریاره کان به پړوه بهری گشتی بؤ به پړوه بهر کان هیلی یه که م (به پړوه بهری پراکتیکی)، واته ئه لقه ی په یوه ندین له نیوان به پړوه بهری بالا و به پړوه بهری پراکتیکیدا، ئم جوړه به پړوه بهرانه کار له سه ر ماوه ی مامناوهند ده کن و ملکه چی لپړسینه ون له به رده م به پړوه بهر گشتیه کاندا.

۳- به پړوه بهری پراکتیکی:

یه که م ئه رکی ئو کارگرییه، سه ره پهرشتیکردنی راسته وخوی کاری ئو کارمه ندانه یه که له پیکخواوه که دا کار ده کن، سه ره پای سه ره پهرشتیکردنی

تیمه بچوکه کان.

به پټوهری ئه م ئاسته کارگړی به تایبته له کومپانیا پيشه سازييه کاند، کارمهنده هونه رييه به نه زمونه کانن، که ماوهمه کی ژور له و بواره کار دهکن. به پټوهری ئه م ئاسته کارگړی، کاره کارگړیيه کان به پټو نبات، له هندی ولاندا به (چاودیر) یان (تیبینه) ناوړه دهکړن. سه روک به شی زانستی له زانکوکاندا، یان سه روکی یه که ی وردیني له بانکه کاند، نمونه ی ئه و جوړه به پټوهره رانه. ئه رکی جبه جی کردنی ئه و بریارانه یان له ئه ستودایه که له لایه ن به پټوهره ناوهندیيه کانه وه دهریت، ئه م جوړه به پټوهره کار له سه ر ماوه ی کورخایه ن دهکات.

له زانستی کارگړیدا، به پټی دهسه لات ئه و مافه ی به پټوهره هه یه تی له به پټکردنی کاره کانی پټخراوه که دا یو دوو جوړی سه ره کی پوټن دهکړن ئه و جوړانه ش بریتین له:

۱- پوټننئ ئاسوی:

ئه م پوټینه له سه ر بنه مای دابه زانندی دهسه لات له به پټوهری گشتییه وه یو به پټوهره کانی دیکه ی نټو پټخراوه که یان دامه زراوه که، مه به ست له دابه زانندی دهسه لات یو ئه و به پټوهره رانه ی تر ئه وه یه، به پټوهره ری گشتی له پټی به پټوهره کانی دیکه وه (به پټوهره ری ناوهندی و به پټوهره ری پراکتیکی) سه ره رشتی کارو چالاکی به شیکی دیاریکرو بکات، دلنیا بیت له ئاستی به جیگه یانندن له و به شانده، سه ره پای دیاریکردنی لادانه کان.

یو نمونه: له م جوړه پوټینه دا به پټوهره ری به شی به ره م، سه ره رشتی به شی به ره مه ینان دهکات، به پر سه له به پټوهره چوونی پروسه ی به ره مه ینان و پاراستنی کوالیتی و ئاستی به ره مه ینان و دیاریکردنی لادانه کان، به هه مان شیوه به پټوهره ری به شی بازارپسازي (به شی فروشتن) به پر سه له ساغکردنه وه ی کالاکان و نه جامدانی

لښکولنه وه له خواست و ئاره زووی کړپار... به هه مان شیوه به پړیوه بهری به شه کانی دیکه ده سترکروهن له سهرپه رشتیکردنی به شه کانیاندا .
له پوښنی ئاسویدا ئو به پړیوه به رانه ی له نیو پړکخواوه که دان به سهر سئ جوړی سهره کیدا دابه شده کړئ ئوانیش بریتین له :

- ۱- به پړیوه بهری گشتی: به رپرسه له ژماره یه که به پړیوه به رایه تی که ئه رکی جیاواز و جوړاو جوړ به ئه نجام ده گه یه نن له نیو پړکخواوه که دا .
- ۲- به پړیوه بهری تاییه تمه ند: ئه رکی سهرپه رشتیکردنی یه که یه کی پړکخواوه که ی له ئه سترکرویه ، که ئه رکیکی (کاریکی) دیاریکرو جیبه جئ ده که ن، له و یه که یه دا کوښه لیک کارم ند کار ده که ن که له پووی فیترکردن، راهینان و توانا کانه وه لیکچوون، یان هاوشیوهن له توانا کانیاندا .
- ۳- به پړیوه بهری پرژه: پرژه یه کی دیاریکرو به پړیوه ده بات، هه ماهه نگی ده کات له نیوان ئو کارم ندانه ی له پرژه که دا کار ده که ن له لایه که ، له نیوان به پړیوه به رایه تییه کانی تری نیو پړکخواوه که دا له لایه کی تر، سهر پای هه ماهه نگی کردن له گه ل لایه نه ده ره کییه کاند .

۲- پوښنی ستوونی:

له م جوړه پوښنه دا که سیک راده سپړدرئ کوښه لیک که سی دیکه به پړیوه به ری، له م پوښنه دا ده توانین به پړیوه به ره کان له سهر بڼه مای پله و پوستی نیو پړکخواوه که له سهر وه بو خواره وه به سهر سئ ئاستی سهره کیدا دابه ش بکهین، ئوانیش بریتین له :

- ۱- به پړیوه بهری گشتی (به پړیوه بهری بالآ) .
- ۲- به پړیوه بهری ناوه ند .
- ۳- به پړیوه بهری پراکتیکی .

پۆلەکانی بەرپۆه بەر:

هەرچە نەدە رۆل و چالاکی بەرپۆه بەرەکان بە پوونی دیارە، بەلام بەپیتی جەختکردنەو یان قولبۆونەو لە پیادەکردنی کارگیریدا، دەتوانین رۆلی بەرپۆه بەرەکان لە ژێر رۆشنایی ئەو پۆلینە باوەی Henry Mintzberg پیشکەشی کردووە، بۆ سێ رۆلی سەرەکی دابەش بکەین، ئەوانیش بریتین لە:

۱- رۆلی کۆمەڵایەتی (رۆلی پەیوەندی لەگەڵ ئەوانی تردا) بەشیوەیەکی گشتی ئەم پۆلە مامەڵەکردنی بەرپۆه بەرە لەگەڵ ئەوانی تردا، جات ئەو کەسانە تاکەکانی نیو پیکخواوە کە یان کۆمەڵەکان یان پیکخواویکی دیکە بێت. بۆیە لێرەدا پێویستە لەسەر بەرپۆه بەر رۆلی نوێنەری سەرەکی پیکخواوە کە لەگەڵ لایەنەکانی دیکەدا بگێرێت، کە تێیدا بەشیوەیەکی ئەزێنی کاریان تێبکات و بەرەو ئامانجە دیاریکراوەکان ئاراستەیان بکات، لەم پۆلەدا بەرپۆه بەر پردی پەیوەندی یان (ئەلقە) پەیوەندییە (لەگەڵ لایەنە جیاوازهکاندا).

۲- رۆلی زانیاری:

ئەم پۆلە سروشتی ئالوگۆپی زانیارییە بە هەموو شیوەکانیوە، ئەویش لە پێی پرۆسەی پەیوەست بەو زانیاریانەی کە بەرپۆه بەر بە دەستی دێت یان پیشکەش بەوانی تری دەکات.

بەرپۆه بەر لەم پۆلەدا چەند رۆلیکی دیکە دەگێرێت وەک: رۆلی ئاشکراکردن، رۆلی وەرگرتنی زانیاری لە سەرچاوە جیاوازهکانەو بە دوا داچوونی راپۆرت و... هتد. لە هەمانکاتدا رۆلی ئامرازی پەیوەندی

دەگىرپىت . بەلام لەو كاتەدا كە ھەلدەستى بە ناردنى زانىارى بۆ لايەنەكانى دىكە لە ناوخۆيان لە دەرەوھى پىكخراوھەكەدا، پۆلەكەى دەگىرپىت بۆ رۆلى نىرەر، دوا پۆلى بەپۆھبەر لەم ميانەيەدا رۆلى وتەبىژى فەرمى پىكخراوھە .

۳- پۆلى بىراردان:

ئەم پۆلە تواناى بەپۆھبەر دەخاتە پوو لە بەكارھىنانى زانىارىيەكان لە پىرۆسەى بىرارداندا، ئەم پۆلە بەھەمان شىوھى ئەوانى ترچەند رۆلىك لە خۆدەگرى، لەوانە: رۆلى سەرمەشق، كە تواناى بەپۆھبەر لە پىشنىياز و داھىنان و پىشخستن و بىرۆكەى نویدا نمايش دەكات . پاشان رۆلى چارەسەرکەرى گرژى و ئالۆزىيەكان: كە تىيدا بەپۆھبەر رۆلى چارەسەرکەرى گرژى و ئالۆزىيەكان دەگىرپى لە تەواوى بارودۆخە جىاوازەكاندا، سەرەپاى ئەنجامدانى چاكسازى پىويست لەو كاتەدا . رۆلى دابەشكەرى سەرچاوھەكان: لەو كاتەدا بەپۆھبەر ھەلدەستى بە دابىنکردنى سەرچاوھى پىويست و دەگمەن بۆ تەواوى چالاكىيەكانى پىكخراوھەكە بەپىى سروشتى ئەو ئامانجەى ھەولى بەدەيتاننى دەدەن، لە كۆتايدا رۆلى دانوستانكار دەگىرپىت لەگەل لايەكانى دىكەدا .

لټهاتوویی / تواناکانی به پړیوه بهر

ئو پړلانه ی پښتر ناماژمان پېدا، پښستی به لټهاتوویی جوړاو جوړ هیه، که ده بیت به پړیوه بهر له خودی خویدا بهرجه سته ی بکات. به تاییه ت له دنیای کاری ئو مړوډا که لیوان لیوه له گورپانکاری خیراو روډاوی کتوپر.

ئو گورپانکاریانه به ئاستیک خیران که لیکولینه وه نوپکان به دریژایی ژیان جهخت له سهر فیربوونی بهر ده وام ده که نه وه، که ئو مهش به تاییه تمه ندیه کی ئاورته (الاستثناء) ی هه ژمار ده کریت له به پړیوه بهر ئو مه سهر ده مه نویده. مه به ست له لټهاتوویی توانا و ئاماده یی به پړیوه بهر له وهر گتړان (یان گورپینی) زانیاری بو جوړه کرده وه یهک (کرډاریک) که به جیگه یان دنیکی نایابی (شایسته ی) لیکه ویته وه. گرن گترین ئو لټهاتووییانه ش که پښسته به پړیوه بهر شاره زای بیت بریتیه له:

۱- لټهاتوویی هونه ری:

توانا و شاره زایی به پړیوه بهر له به کاره یتانی زانیاری تاییه تمه ند (زانیاری پسپوړی) له کاتی به جیگه یان دنی ئو رکیک دیاریکراوډا، وهک به کاره یتانی توانای ژمیریاری (واته به کاره یتانی زانیاری ژمیریاری له راپه پاندنی کاره ژمیریاری به کاند) و به کاره یتانی زانیاری بازپسازی بو راپه پاندنی کاره کانی بازپسازی و به کاره یتانی زانیاری ئو ندازیاری (ئو ندازیی) له راپه پاندنی کاره ئو ندازیاری به کاند و... هتد. له کاتی راپه پاندنی ئو رکه کاند که سی به پړیوه بهر ئو توانایانه له پړیگه ی خویندن یان خولی راهیانه وه به ده ستنی، ئو وهی جیی سهرنجه ئو جوړه

۴ - لیھاتوویی شیکاری:

توانای دیاریکردن و هه‌سه‌نگاندنی بارودۆخه‌کان و ده‌ستنی‌شانکردنی هۆکاری سهره‌کی ئه‌و بارودۆخانه له‌خۆده‌گرێ، هاوکات توانای لی‌کدانه‌وه‌ی په‌یه‌ه‌ندی نیوان ئه‌و بارودۆخ و هۆکارانه‌یه. بۆیه پێویسته له‌سه‌ر به‌پۆه‌به‌ر به‌باشی له‌و کێشانه تی‌یگات که رووبه‌پرووی ده‌بنه‌وه، پاشان توانای پێ‌ش‌خستنی پلانی کاری هه‌بێت بۆ چاره‌سه‌رکردنیان.

۵ - لیھاتوویی ب‌پ‌یاردان:

ئهم توانایه‌ی به‌پۆه‌به‌ر ته‌واو پشت به‌ لی‌ھاتوویی شیکاری ده‌به‌ستێت، توانای دیاریکردنی کێشه‌کان و هۆکاری راسته‌قینه‌ی روودان و به‌ره‌وپێ‌ش‌بردنی چاره‌سه‌ره هه‌مه‌چه‌شنه‌کان و به‌راوردکردن له‌نیوان ئه‌و چاره‌سه‌رانه‌و هه‌لب‌ژاردنی باشت‌ترینان له‌خۆ ده‌گرێ، سهره‌پای به‌دواداچوونی چۆن‌یتێ جێبه‌جێکردنی ئه‌و چاره‌سه‌رانه.

۶ - توانای کارلی‌کردن:

کاری سهره‌کی به‌پۆه‌به‌ر به‌ئهنجامگه‌یاندنی کاره‌کانه له‌پێی ئه‌وانی دیکه‌وه، ئه‌مه‌ش واده‌کات به‌پۆه‌به‌ر پێویستی به‌ توانای کارکردن و مامه‌له‌کردنی له‌گه‌ڵ که‌سانی دیکه‌دا هه‌بێ، ئهم پۆله زیندووترین پۆلی به‌پۆه‌به‌ر و کاریگه‌ری به‌رچاوی ده‌بێت له‌توانای سهرکردایه‌تیکردندا.

۷ - توانای په‌یپ‌ب‌ردن:

توانای تی‌پروانینه له‌پێ‌ک‌خراوه‌که به‌گشتی. توانای به‌یه‌که‌وه‌به‌ستنی یه‌که جیاوازه‌کان و دیاریکردنی پۆلی هه‌ریه‌کێ له‌و یه‌کانه‌یه، پاشان دیاریکردنی کاریگه‌ری هه‌ریه‌که له‌و به‌شانه له‌سه‌ر به‌شه‌که‌ی تر، له‌پێناو به‌دی‌هێنانی ئامانجه‌کانی پێ‌ک‌خراوه‌دا.

۸ - توانای په یوه ندی:

په یوه ندی کارا، کلیلی سهرکه وتنی به پړوه بهره و پړکخراوډیه، بویه پیوښته له سهر به پړوه بهر توانای ناردن و وهرگرتنی زانیاری و بیروکه و پلانی هبې، به شیوه یه ک که سانی ده ورو بهری به روونی و سانایی لیی تیښگه ن.

۹ - توانای به کاره ښانی کومپیو ته ر:

له م سهرده مه دا کومپیو ته ر رولی سهره کی هیه له بواره جیا جیا کانی کارگوزاریدا، بویه پیوښته له سهر به پړوه بهر په ی به پړولی گرنگی کومپیو ته ر و به کاره ښانی به ریت له به جیگه یانندی گشت بواره کانی کاره که یدا.

تایبه تمه ندی به پړوه به یری سهرکه وتوو

له دنیای کارۍ ئیمړودا به ده سته ینانی سهرکه وتن ته نیا له پړۍ به ده سته ینانی پروانامه یان ئه زموونۍ سڼووردار له پیاده کړدنۍ کاره وه به ده ست نایه ت، به لکو سهرکه وتن له به پړوه بردندا پښوېست به توانای به پړوه بردن (لښاتووی له به پړوه بردندا) هیه، ئه مهش پښوېستی به زور توانا و لښه شاوه یی هیه که هاوکار بیت له به جیگه یاندنۍ ئاست به رزدا له نښو پڅخراوه دا.

گرنگترین ره هنده کانی ئه و لښاتووی به کارگری به ش بریتیه له :

۱- په یوه ندۍ:

توانای دابه شکردنۍ بیړوکه و روئیا به له گه ل ئه وانی تر دا، هه سته ځی راسته قینه وروون و ئاشکرایه که له پړۍ نووسین یان ده برپښۍ زاره کیه وه گوزارشتی لښ ده کړیت، له م سهرده مه دا هه مو ئه مانه په یوه ستن به به کاره ینانی ته کنولورژیا وه به شیوه کی راست، هاوکات ناردن و وه رگرتنۍ زانیاری و داتا کان له ئا راسته (لایه نه) جیا وازه کانه وه .

۲- تیمی کار:

ئه گه ر ئه ندای تیمیک بیت یان سهرپه رشتی تیمیک بکه ی پښوېسته به شیوه کی چالاک و لښاتوانه کاره کان ئه نجام بده ی، واته پښوېسته هاوکاری تیمی کارو سهرپه رشتیاره که ی بکه ی له به پړوه بردنۍ ململانۍ و دانوستان و کوډه نگی و پڅکه وتن له نښو ئه ندایانۍ ئه و تیمه دا.

۳ - خود به پړوه بردن (به پړوه بردنی خود):

هه لسه نگانندن و دیار یکردنی لایه نی به هیژ و لاوازی خود و راستکردنه وه ی
 ئاکار، دانانی پړوانه ی به جیگه یانندن و پابه ندبوون، هه موو ئه مانه له
 چوارچپوه ی هه لسه وکوتی ئاکاری و راستکردنه وه ی که سایه تیدایه،
 هه سترکردن به بهر پرسیاریتی و نه رمی نواندن و لیبورده یی له سنووری
 پړگه پیدراودا، ده چنه چوارچپوه ی خو به پړوه بردنه وه .

۴ - سه رکردایه تیکردن:

دانانی کاریگری له سه ر ئه وانی دیکه و پالپشتیکردنیان له پیناو
 به ده سته یانی ئه رکه ئالۆزه کاند، هه روه ها هه مه چه شنی له به کاره یانی
 هیژی کار و تیگه یشتن له کاریگریه کانی جیهانگیری و به پړوه بردنی
 پړۆه و کاری ستراتیژی ناوازه، له ئه رکه کانی سه رکردایه تییه .

۴ - بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه ی کراوه (بیری ره خنه گرانه):

کۆکردنه وه و شیکردنه وه ی زانیاری و پیشکه شکردنی چاره سه ری
 داهینه رانه بو کیشه جیاوازه کان له خو ده گری، بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه
 واته تیگه یشتن له بارودوخه کان به شیوه یه کی گشتگیر، پاشان کۆکردنه وه ی
 زانیاری و چاره سه ری کیشه کان و بیرکردنه وه ی داهینه رانه به شیوه یه کی
 که بتوانی لیکدانه وه یه کی ته واو و پیگه یشتوو بو زانیاریه کان بکات .

۵ - پیشه یی بوون:

واته پیشه گه ری و دروستکردنی بۆچوونی ئجایی به رده وام له لای
 کارمه ندان، بونیادنانی متمانه و به رده وامی له پیشکه وتنی پیشه یی
 و وه زیفیدا، ئه ویش له پړی ئاماده بوونی به رده وام و پیشکه شکردنی
 ده سته ی شخه ری تاکه که سی و به پړوه بردنی رپچکه ی وه زیفیه وه .

چەند پيئاسە يەك:

كارايى (الفاعلية):

پيئوانە يەكە بۆ چەندايەتى بەدپيئاننى ئامانجەكان بەكار ديت .
واتە: پيئوانە يەكە بۆ پيئوانە كردنى ئاستى بەدپيئاننى ئامانجە
دياريكراوہ كان بەكار ديت و پشت بە چەندايەتى كالا بەرھەمپيئراوہ كان
دەبەستيت .

بەتوانايى (الكفاءة):

پيئوانە يەكە بۆ باش بەكارھيئاننى ئەو سەرچاوانە بەكار ديت كە
پەيوەست بە ئامانجىكى دياريكراوہ وە، ئەم پيئوانە يەكە جەخت لە سەرھيئان
(ھاوردە كردن) دەكات وە .

بەرھەمدارى (بەبەرھەمى):

بريتيىە لە پەيوەندى لە نيوان بپ و جوړى بەجىگەيانندن و
بەكارھيئاننى سەرچاوہ كاندا، بەواتايەكى تر ئەنجامى دابەشكردنى بەھى
بەرھەمپيئراوہ كانە لە سەر بەھى بەكارھيئراوہ كان .
(دابەشكردنى بەھى ھەناردەكراو لە سەر بەھى ھاوردەكراو) .

پيئخراوہى كار (منظمات الأعمال):

پيئخراوہى تاكەكەسى يان كۆمەلە كەسىكى تايىبەتە، چالاكى ئابوورى
بەسوود پيشكەش بە كۆمەلگە دەكات بە ئامانجى بەدەستپيئاننى قازانج .

ليھاتوويى:

تواناي گۆپىنى زانباريە بۆ كردار، كرداريك كە بەجىگەياندننىكى نايابى
تيا بەرجەستە كرايت .

فیربوون به دریژایی ژیان:
فیربوونی به رده وامه له ئە زموونی پۆژانه وه .

لێهاتوویی هونەری:
توانای بە کارهێنانی زانیاری و ئە زموونه له پێناو به جیگه یاندنی کاریکی
دیاریکراودا .

لێهاتوویی مۆیی:
توانای کارکردن و مامه له کردنه له گه له ئە ندامانی تری پیکخواوه که
به شیوه یه کی باش و شایسته .

لێهاتوویی درکپیکردن:
توانای بیرکردنه وه یه به شیوه ی شیکار و ره خنه گرانه له پێناو
چاره سه رکردنی کیشه یه کی ئالۆزدا .

لێهاتوویی کارگێری:
زنجیره یه ک لێهاتوویی و توانایه که هاوکار ده بێت له به جیگه یاندنیکی
ئاست به رزدا له ئە رکی کارگێریدا .

کادری کارگێری:
کۆمه لێک به پێوه به رن که ئە زموونی هونەری تایبه تمه ند به کاردینن بۆ
پاڵشتیکردنی کارمه ندان له هێلی به ره مه هێناندا .

به پێوه به ری هێل:
چه ند به پێوه به ریکن به شیوه یه کی راسته وخۆ به شدارن له به ره مه هێنانی
ئهو کالایان خزمه تگوزارییه ی که پیکخواوه که پیشکەشی ده کات .

پلاندانان

دهروازه يه ک بو پلاندانان:

ئەو کاتەى له گەل کۆمه لێک هاوړېدا برپارى گه شتیک ددهى، به د لنيای پيش دهستپيکردنى گه شته که کۆمه لیک ريوشوین دهگرته بهر، له و ريوشوینانه دیارکردنى وادهى گه شته که، کاتى گه پانه وه، تېچووى گه شته که و دابه شکردنى ئه رکه کان و ماوهى مانه وه و ئامرازى گواستنه وه ... چه ند ريوشوینیکى تر، چه ند ئەم ههنگاو و ريوشوینانه وردو توندو تۆلبن، ئەوهنده گه شته که به سه رکه وتووى ئه نجام ده درى و ئامانجه کانى ده پیکى، ئەمهى له م چه ند دپړه ی سه ره وه دا باسما ن کرد ساده ترین گوزارشتى پلان پړییه له سه ر ئاستى گروپ، بئ ئەوهى قه له مى بو بخړیته سه ر کاغه ز.

پرسىاره کانى ئەمړو چى بکه ين؟ چو ن کاره که مان ئە نجام بده ين؟ پیدوایستى ئەمړومان یان ئەم کاره مان چیه و کئ بهرپر سه له پاپه پاندنى؟ ... پرسىارگه لیکن که ئیمه ی مرؤف به شیوه یه کى روژانه و بهرده وام له خۆمانى ده پرسین و وه لامیان بو ده دۆزینه وه . بویه ده توانین بلێین ئیمه ی مرؤف روژانه به بهرده وامى پلان داده پړین، زورجار ئەم کردارى پلان دارشتنه بئ ئاگایانه و له خۆوه ده بئ، ئەم بئ ئاگایه ش ده رنه نجامى راهاتنمانه له گەل ئەو پرسىارانه و ريوشوینى دۆزینه وه ی وه لامه کانیا ن . هه موو ئەم ريوشوین و ههنگاوانه ی باسما نکرد له زانستى کارگړیدا به "پلان" ناو ده برین و له سه ر ئاستى تاکه که س گوزارشت له پلان دارشتن ده که ن . بئ ئەوهى که سى دارپړه رى ئەو پلانه به ئاگابیت له و ريوشوین و کرده کارگړییه ی ئە نجامى ده دات .

ههروهك چۆن له سهر ئاستى تاكه كهس و گروپدا پلانپێژى دهكرئ، بههه مان شپۆه له سهر ئاستى دامهزراوه و ولاتيشدا پلان دارپشتن ههيه، ئهركى سهرهكى دهوڵت بهرزكردنهوهى ئاستى داهاى تاكه كهس و دابينكردنى خوشگوزهرانى و ئاسايش و سهقامگيرى و... هتد. ههريهكيك لهم ئهركانه، پلانى درپژخايهين يان ستراتيژى پپويسته، كه بهچه ندين كهسى شارهزاو پسپۆر لهو بوارانهدا دادهپژژئ. ههروهو هۆكاره شه (پلان دارپشتن) واى له زۆر ولات كردووه كه ههچ سهراچاوهيهكى سروشتى نيه، ببپته ولاتيكي پيشكهتوو، ئاستى خوشگوزهرانى تپیدا له ئاستيكي بالادابئ. بئ پلانىش واى له زۆر ولاتى ديكهى خاوهن سهراچاوهى سروشتى و دهوله مه ند كردووه سوود لهو سهراچاوه سروشتيانه وهرنه گرن و تاكه كانى نپۆ وهو كۆمه لگهيهى دووچارى چه ندين نه هامةتى و گيروگرفت كردووه و واى كردووه ئاستى خوشگوزهرانى تپياندا له نزمترين ئاستدا بپت.

له كۆمه لگهى ئيمه دا ژمارهيهكى زۆر پيخراوهيه، هه نديكيان سهركه وتوو چالاك و كاريگه رن، هه نديكى تريان چه ق به ستوو و بئ كاريگه رين، ئه م جياوازيان به پوونى له ژيانى رۆژانه دا ده بينين و به رگويمان ده كه وئ، بۆيه زۆر جار بير ده كهينه وهو ده پرسين، ئايا ئه و پيخراوانه ي چالاك و كاريگه رن ژيان هه لى بۆ ره خساندوون؟! يان به خت ياوه ريان بووه؟! ئه ي ئه وانه ي چه ق به ستوو بئ كاريگه رن، ژيان زولمى ليكردون و هه لى بۆ نه په خساندوون؟! يا به خت ياوه ريان نه بووه؟! ئه وه ي لاي هه موومان ئاشكرايه به رده وام سهركه وتن به پيكه وت يان به به خت نايه ته دى، به لكو ئه نجامى ليكدا نه وهو خويندنه وهيهكى ژيرانه يه بۆ واقع و بارودۆخى ئيستاي ريخراوه كه له ناوخۆ و دهره وه دا، هاوكات پيشبيني كردنى ئه و رووداوانه يه كه په نگه له داها توويه كى نزىك يان دووردا رووبه دن و گوپانكارى به سهر ريخراوه كه و چالاكيه كانيدا بينن. ئه م خويندنه وهو خۆ ئاماده كردنه بۆ پيشهاته كان و راست هه لسه نگاندى بارودۆخى ريخراوه كه، پيى ده گوتري (پلان).

که واته به شیوهیه کی گشتی دهتوانین بلیین پلان، بنه‌مای
 دهسته‌به‌رکردنی خوشگوزهرانی و سه‌قامگیرییه، جا ئه و خوشگوزهرانی
 و سه‌قامگیرییه له‌سه‌ر ئاستی تاک بیت، یان ریڅخراوه، یان ده‌ولت.
 به‌پیچه‌وانه‌وه بئ پلانی وهک سورانه‌وه وایه له بازنه‌یه‌کی داخراودا،
 که ده‌رئه‌نجام به ئاراسته‌یه‌کی هه‌له‌دا ده‌تبات و ده‌تگه‌یه‌نیتته خالیکی
 نه‌خواراو، یان جیگه‌یه‌کی هه‌له.

کورد وته‌نی: "ئاسنی سارد کوتانه"، واته به‌پیکردنی کات و روژه‌کانی
 ژیانه، بئ ئه‌وه‌ی بتوانیت خۆت بگه‌یه‌نیتته ئامانجه‌کانت، یان خواست
 و ئاواته‌کانت بئینیتته دی. به‌پیچه‌وانه‌وه پرسیارکردن و شیکردنه‌وه و
 هه‌له‌سە‌نگاندنی بارودۆخی ئیستا به‌شیوه‌یه‌کی گونجاو و واقعی، ده‌بیتته
 خالی ده‌ستپیک به‌ره‌و داهاتوویه‌کی پرشنگدار...

پلان چیه؟ به‌پویه‌به‌ره‌کان بۆ پلانریژی ده‌که‌ن؟

پلان، ئەو بنه‌ما سه‌ره‌کیه‌یه که سه‌رجه‌م پیکهاته‌کانی پرۆسه‌ی کارگێڕی (پیکه‌ستن، سه‌رکردایه‌تیکردن و چاودێری) له‌پیناو به‌دییه‌نانی ئامانجه‌کاندا پشتی پێده‌به‌ستن، هه‌ر ئه‌و گرنگیه‌ش وایکردوه بیه‌ته ئه‌رکی یه‌که‌م له‌ ئه‌رکه‌ کارگێڕیه‌کاندا، به‌مانایه‌کی دیکه به‌پویه‌به‌ره‌کان پرۆسه‌ی پلاندانان پێش ده‌خه‌ن تا پۆلی ره‌گه‌زه‌کانی تری وه‌ک، پیکه‌ستن، په‌یکه‌ری پیکه‌راوه، هاندانی کارمه‌ندان له‌ شوینی کار و سیستمی چاودێری دیاری بکه‌ن، به‌شیوه‌یه‌ک که پالپشت بۆ له‌ جیه‌جی کردنی ئه‌و پلانه‌دا، هه‌روه‌ها بیه‌ته هۆی به‌دییه‌نانی ئه‌و ئامانجانه‌ی له‌پلانه‌که‌دا دیاریکراوه. ^(٧)

وه‌ک پێشتر وتمان، پلان، گرنگترین ئه‌رکی کارگێڕیه‌، دارپشتنی ئه‌م ئه‌رکه‌ ده‌که‌وێته ئه‌ستۆی به‌پویه‌به‌ری گشتی (به‌پویه‌به‌ری باله‌)، هاوکات پرۆسه‌یه‌کی زه‌نی گشتگیره، دیاریکردنی ئامانجه‌کان له‌خۆده‌گرێ، سه‌هرپای له‌خۆگرته‌ی ریکارو چالاکیه‌ پنیوسه‌ته‌کان بۆ به‌دییه‌نانی ئه‌و ئامانجانه‌ . گرنگی ئه‌م ئه‌رکه‌ کۆتایی نایه‌ و به‌رده‌وامه‌، تا ئه‌و کاته‌ی ته‌واوی ئامانجه‌کان دینه‌ دی. هه‌تانه‌دی ئه‌و ئامانجانه‌ش له‌پێی ئه‌و چالاکیه‌ کارگێڕپانه‌وه ده‌بی که بۆ جیه‌جی کردنی پلانه‌که‌ ده‌گیرێته به‌ر. ^(٨)

بیری کارگێڕی چه‌ندین تیگه‌یشته‌ن و پیناسه‌ی جیاوازه‌ به‌رته‌ به‌ پلاندانان له‌خۆده‌گرێ، لێره‌دا هه‌ولده‌ده‌ین رووتترین و گرنگترینی ئه‌و پیناسانه‌تان بۆ به‌خینه‌ روو: ^(٩)

جۆتیز ده‌لێ: "پلاندانان پرۆسه‌ی هه‌لبژاردنه‌، کیشه‌ی پلاندانیش له‌کاتی‌که‌دا ده‌رده‌که‌وێ که چه‌ند چاره‌سه‌ریک بۆ کیشه‌که‌ هه‌یه‌ت."

ئارفيك دەللى: "لەبنەمادا پىرۆسەيەكى ئەقلى و ئارەزوويەكى زېھنىيە بۆ بەجىگەياندىنى كارەكان بەپىگەيەكى ئاسان، پلاندانان بىركرندەويە پىش بەجىگەياندىن، ھاوكات بەجىگەياندىنە لەژىر روشنائى راستىيەكاندا، نەك خەملاندنەكان."

ئۆرچار لە ئاستى بەپىوہبردنى دونيادا (ئاستى نزمى كارگىرى) لەنىو پىكخراوئىكدا پلاندانان رۆتىنى دەپى، ئەو بىرپارانەي لەو ئاستەشدا دەدرىت، بەندە بە مەودايەكى كورتهوہ (مەودا كورته)، يان بۆ كاتىكى كورت بەكاردى، كاريگەرى سنوردارە و لەچارچىوہيەكى بەرتەسكدايە، ئامانجەكانى راستەوخويە و ناسىنەويەيان ئاسانە.

بەلام لە تىپوانىنى ھىنرى فايۆل - دا پلاندانان نايشكردى (لۆژىكە) واقىيە ئەويش بەدوو پاساوى بنەپەتى، فايۆل پىي وايە پلاندانان: "پىشبنىكرندە بەوي داھاتوو چۆن دەپى پاشان خۆئامدەكرندە بۆ ئەو داھاتووہ."

بۆچوونى جۆرج تىرى سەبارەت بەپلاندانان بەم شىوہيە: "پلاندانان ھەلباردنكى گرىدراوہ بە راستىيەكان و دانان و بەكارھىنانى ئەو گریمانانەيە سەبارەت بە داھاتوو، كە لەكاتى وئناكردن و پىكھىنانى چالاكىيە پىشنىياز كراوہكاندا بەپىويست دەزانرەن بۆ بەدەپھىنانى ئامانجە خوازاوہكان."

بەلام Bannet بەم شىوہيە دەپوانىتە پلاندانان و دەللى: "دىارىكردى ئامانجى پىرۆھو ئەو پىگە پىويستەنەيە بۆ پىنوينى كرىنى تاكەكان لەكاتى ئەنجامدانى چالاكىيەكانياندا، بۆ ھىنانەدى ئامانجەكان بەشىوہيەكى سادە و ئاسان."

Brech پىي وايە: "پىشبنىكرندىكى پىشووہختە، بەپىويستى ئەنجامدانى ھەمواركرندەوہ لە پەيكەرى پىكخراوہكەدا، لەژىر روشنائى ئەو گۆرپانكارىانەي رەنگە لە پىكخراوہكەدا روو بەدەن."

كونتز پىي وايە: "پلاندانان بىرپاردانىكى پىشووہختە، لەسەر ئەويە پىويستە بكرىت، ھەروہا چۆنىتى ئەنجامدان و كەي دەتوانرە ئەنجام

بدري و کي بهو کاره هلدستې. هاوکات بوشايي نيوان ئيمه لهچيدايڼ و نهوهی خواستمانه پيې بگهين ددهپوشي".

بهلام هاريمان وسکوت له پيناسهکهيدا دهلي: "پلاندانان پرؤسهی کوکردنهوهی زانياري و دياریکردنی ئامانجهکان و سياسهت و برپاردانه (اقرار) لهسهرئو ستراتيژانهی که پيويسته پرؤژهکه لهسهری بروت، پاشان بهرپوهبه رپکخستن و پیکهينان و دابهشکردن و چاوديري دهکات تا بتواني گرتی بهديهيانانی ئامانجهکان بکات وهک نهوهی له پلانه دانراوهکهدا ههيه".

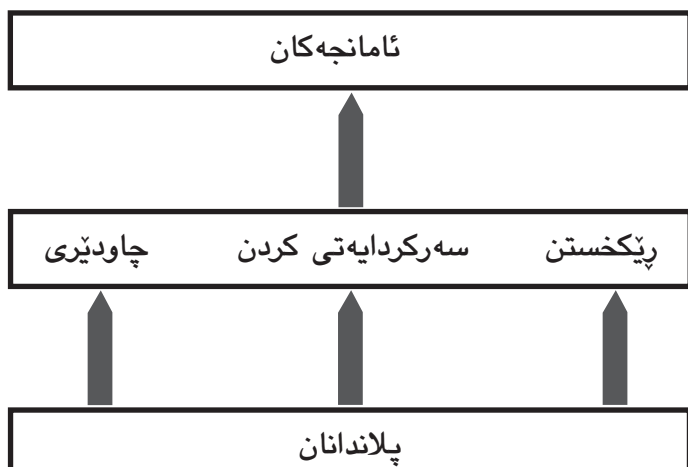
پيناسهکهی هوئت پيې وايه: "نه رکيکی سه رهکیه له چوار نه رکه کارگيرپيه که، هاوکات پرؤسهی دياریکردنی ئامانجهکانی رپکخواه کهيه، پاشان دياریکردنی ستراتيژيهت و رپگه و پرؤسهکانی بهديهيانیتي".

جورج ستاینر له پيناسهکهيدا پلاندانان وادهيینی: "پرؤسهیه که تيیدا بهرپوهبه رهکان برپاردهدن چی به نه نجام بگهينه ن و کهی و چون نه نجامی بدن".

لهکوی بوجوونهکانی نیو نهو پيناسانهی سه رهوه دا بومان ئاشکرا دهبيت، پلاندانان پرؤسهیه کی زهنييه پيويستی به نه زمون و زیره کی (ژیری)یه، سه ره پای ناسینی فاکته ره جياوازهکان، که پیکهينه ری ئیستان به ره و داهاتوو. ههروه ها چونیتی و ئاستی کارلیکی نهو فاکته رانه له گهل یه کدی و نهو نه نجامانهی له سایه ی نهو کارلیکانه وه دینه دی. پاشان قورخکردنیان له بهرژه وندی رپکخواه کهدا. به گوزارشتيکی دیکه دهليين پلاندانان جیگره وهی بیرکردنه وهیه، رهنکه نهو بیرکردنه وهیه له رابردو بیت پاشان هه لسه نگاندنی نهو رابردوه، یان بیرکردنه وه له ئیستا بیت که ئامانجی لی راستکردنه وهیه، یان بیرکردنه وهیه له داهاتوو به ئامانجی پلاندانان بو نهو داهاتوو.

گرنگی و چه مکه کانی پلاندانان

پلاندانان ئه و بنه ما سه ره کیه به که سه رجه م ئه رکه کانی تری پرۆسه ی کارگێری وه ک (رێکخستن، سه رکرده یه تی، چاودێری) له سه ر بونیاد ده نرێ، هه ر له پێی پلاندانانه وه ده گه یه به هێنا نه دی ئامانجه کانی دیکه ی رێکخراوه که، وه ک له و وینه یه ی خواره ودا بۆتان خراوه ته پوو:

پلان بنه مایه کی سه ره کیه بۆ ئه رکه کانی دیکه ی پرۆسه ی کارگێری

بۆ زیاتر تیگه یشتن له پلاندانان، پێویسته به م سێ پێناسه یه ی خواره وه ئاشنابین:

پلاندان: پرۆسه ی دانانی ئامانجه کانی رێکخراوه ده ستنیشانکردنی ئه و ئامرازه پێویستانه یه بۆ گه یشتن به و ئامانجانه به باشتترین شیوه.^(١٠)

پلان: ئاشكراکردنى ئەو ئامانجە خوازوانەيە كە دەمانەوئە پئى بگەين، هاوكات دابىنكردى سەرچاوەى پئويست و ديارىكردى خشتەى كاتە بۆ جىبەجئى كردنيان.^(۱۱)

ئامانج: بارودۆخىكى خوازراوە كە پئىخراوەكە ھەولەدەدات لەداهاتوودا پئى بگات.^(۱۲)

لەو ھىلكارىيەى سەرەوھەدا بۆمان ئاشكرا دەبئى پلاندانان گرنگترين و سەرەكىترين ئەرکى كارگىرپىيە، بەلام لەبەرئەوھى ئەو پڕۆسەيە پڕۆسەيەكى بەردەوامەو بە ھىنانەدى ئامانجەكان كۆتايى دئت، لە پيادەكردندا سەرچەم ئەرکەكانى دىكەى كارگىرپى پئىشى دەكەون. هاوكات پلاندانان شىوازىكى ئامانجدارە بۆ ئاراستەكردنى ھەموو سەرچاوە (ماددى، دارايى، مرويى و زانيارىيەكان) بەپئى گۆرپانكارىيە ژىنگەيىيەكان. ھەر ئەوھش واىكردوھ پلاندانان جئى گرنگپيئەدانى زۆرەي زانا و بىرمەندە كارگىرپىيەكان بئت لەسەرچەم بوارە جياوازەكانى كارگىرپىدا، ھىچ پئىخراوئىك يان بەپئوھبەريك ناتوانئت پئىشەبىنى داهاتوو بكات بئ پلاندانان، چونكە تەنھا پلاندانانە گوزارشت لە پئىشەبىنى داهاتوو دەكات، بە پشەبەستن بە تاتوئىكردنى (لئىكۆلئەوھى) گۆرپانكارىيە ژىنگەيىيەكان دەتوانين ئاشناين بەو ھەلانەي بۆمان دەرەخسئ و سووديان لئ ببينين، ھەرۆھە ئاشنامان دەكات بەو مەترسىيانەى دئنە سەر پئيمان و چۆنئتى پووبەپووبوونەوھيان.

پلاندانان پئىخراوەو بەپئوھبەر پابەند دەكات بە بىركردنەوھ لەو پريارانەى پئويستە بيانەدات، ئەوئش بە پشەبەستن بەو زانيارى و داتايانەى سەبارەت بە ژىنگەى دەرەكى كۆكراونەتەوھ، لئروھ بۆمان دەرەكەوئ پلاندانان كارىكى زىھنىيە كە داهاتوو پشەتى پئدەبەستئ، بەپشەبەستن (بەسوودەرگرتن) لەوھى لەپاىرەدودا روويداوھ. پلاندانان بەو ئامرازە كارىگەرە دادەنرئ كەپئىخراوەكان بەجياوازي

کاره‌کانیان‌ه وه (پښکخراوی خزمه‌ت‌گوزاری بن یان به‌رهمه‌پښ) بتوانن پرؤسه‌کانیان به‌سه‌رکه‌وتوویی ئه‌نجام بدهن و به‌رده‌وامبن له نه‌شونوماکردن، هر ئه‌مه‌ش وایکړدوه پلاندانان بښته بڼه‌مای مانه‌وه‌ی پښکخراوه‌که، به‌تایبته له‌ژیر سیبهری جیهانگیری و ئه‌و کیږکڅ توندو تیژده‌ا، که له نیوان پښکخراوه‌هاوپیسه‌کاندان ه‌یه . لیږه‌وه ده‌توانین بلتین پلاندانان کار ده‌کات له‌سه‌ر دیاریکردنی ئه‌و کارو چالاکیانه‌ی که پیویسته پیان ه‌ستین، ه‌روه‌ها ئه‌و ماوه‌یه‌مان بو دیاری ده‌کات که پیویسته بو ئه‌نجامدانی ئه‌و کارو چالاکیانه، سه‌ره‌پای دیاریکردنی ریوشوینی ده‌ستپیگردن و کوټایی پیهینانی ئه‌و کارانه، بو‌یه ده‌لین پلاندانان ئه‌و بیرکړدنه‌وه پښکخراوه‌یه که پیش ه‌موو چالاکیه جیبه‌جیکاریه‌کانی دیکه ده‌که‌وټ و واش ده‌ناسینریت که به‌شیکه له‌و پرؤسه‌یه‌ی ه‌ول‌ی دیاریکردنی دواړوژی پښکخراوه‌که ده‌دات .

پلاندانان کار ده‌کات له‌سه‌ر دیاریکردنی ئه‌و ئامانجان‌ه‌ی ده‌مانه‌وټ بیهیننه دی، وینه‌ی ئه‌و ستراتیژیتانه‌مان بو ده‌کښی که به‌پشتبه‌ستن به‌و به‌رنامه‌و ریوشوین و بڼه‌مایانه دیاریکراون که له ئه‌نجامی پراوټکردن به‌و ئه‌ندام و گروپانه‌ی له‌بواره کارگیریه جیاوازه‌کانی نیو پښکخراوه‌که‌دا کارده‌که‌ن داړټزراوه .^(۱۳)

سوودەکانی پلاندانان^(۱۴)

لەئێستادا ژینگەی کاری نیۆدەولەتی (نیۆ نەتەوایی) خەسلەتی دینامیکی و کێبڕکێی توندی پێوە دیارە، ئەمەش وادەکات پێکخواوە لەزۆر لاوە دووچاری فشار ببێتەو، ئەو فشارەش پالێنەر دەبێت بۆ کارکردن بەشیواز و پێگەی نوێ و نەرمیی نواندنیکی زیاتر، یەکێک لەو ئامرازە گرنگانە بۆ ڕووبەڕوو بوونەوێ ئەو جۆرە ئاستەنگانە لەپێگەی پلاندانانی نوێوە دەبێت کە ڕەنگە ئەم سوودانە لای خوارەو دەستەبەر بکات:

۱- ڕەوایی (ڕەوایەتی) (الشرعی): پلاندانانی تەندروست کە بەپەيامی پێکخواوە کە دەستپێدەکات لەسەر بنەمایەکی تەندروست بونیاد دەنرێ، ڕەوایی دەدات بە پێکخواوە کە لەبەردەم لایەنە دەرەکییە جیاوازه‌کانی وەک: وەبەرھێنەر، کڕیاران و ئەوانەی شەمەکت بۆ دینن، ھەرۆھا ڕەواییت پێ دەدات لەبەردەم میری (حکومەت) و پێکخواوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنیدا.

۲- پلاندانان (نیگا چرکدرنەوێ) (جەختکردنەوێ) پێکخواوە نەرمی نواندنی باشتر دەکات: جەختکردنەوێ و نەرمی پێکخواوە^(۱۵) دوو ھۆکاری سەرەکی سەرکەوتن و بەجێگەیاندنی باشن، ئەو کۆمپانیایە بە باشی نیگا چرکدەکاتەو، بەوردی دەزانێ چی دەوێ و کڕیارانی چی دەخوازن و چۆن خزمەتیان دەکات، ھەرۆھا ئەو کەسە بەباشی نیگای چرکدەکاتەو دەزانێ لەژیانی ھەزینیدا بەرەو کوێ دەپوا، یان لەبارودۆخە جیاوازه‌کاندا بەرەو کوێ بپوا، ئەگەرچی کۆسپ و تەگەرەش بێتە پێ. بەلام ئەو پێکخواوانە نەرم، خواست و توانای گۆڕانکاری و خۆگونجاندنیان ھەیە لەگەڵ بارودۆخە جیاوازه‌کاندا، دیلی رابردوو نابێ و

ئاراستەى بەرەو داھاتوو دەبى، بەلام ئەو كەسانەى نەرمەن، ئەو نەرمىيە تواناى خۆگونجاندنيان دەداتى لەبەردەم ئەو گۆرپانكارىانەى كاريگەرى دەبى لەسەر پىچكەى وەزىفيان.

۳- رىبەرى ھەلسوكەوت و ئاراستەى پىكخراو ھەى بەرەو كار و جىبەجىكردن: پلان ھەول و كۆشى پىكخراو كارمەندانى ئىو پىكخراو، بەرەو چەند ئامانجىكى ديارىكراو ئاراستە دەكات، كە دەبنە ھۆى بەدەسھىنانى دەستكەوتى گرىگ. ئاراستەكردن بەرەو كار و جىبەجىكردن ماناى بەخشىنى گرىگىيەكى زۆرە بەو كارانەى لە پىشىنەن و دەبنە ھۆى بەرزكردنەو ھەى بەھای پىكخراو كە، نەك سەرقالبوون بە ھەندى كارى لاوھكىيەو كە نابىتە ھۆى زىادكردنى ھىچ شتىك بۆ پىكخراو كە.

پلانى باش، دەبىتە ھۆى زياتر ئاراستەكردنى كارگىرى بەرەو ئەنجامەكان، كارە لەپىشىنەكان، پاشان بەرەو گۆرپانكارى لەو پىكخراو ھەى دا، بەشيوھەك كە لە تواناىداى پىشىنى ھەل و كىشەكان بكات و بى سەر سوپمان مامەلەيان لەگەلدا بكات.

۴- پتەوكردنى ھەماھەنگى: بوونى زانىارى دەربارەى ئامانجەكان وا لە بەشە جىاوازەكان و تىمى كار دەكات ھەماھەنگى لە بەجىگەياندنەكان بەن و بپارەكانيان ئاراستەى بەدەھىنانى ئامانجەكان بەن. بەتايبەت ئەگەر زانىمان چەندىن كەس يان كۆمەلە كەسك يان سىستە لاوھكىيەكان لەھەك كاتدا كاريكى زۆر جىبەجى دەكەن. ئەو ھەى بانگەشەى بۆ دەكرىت ئەو ھەى ھەموو تاكەكان ئەركە دەستنىشانكراو كەنى سەرشانىان بەجى بگەيەنن، بەمەبەستى ھىنانەدى ئامانجەكان، بەلام ئەو ھەى زۆر گرىگە ئەو ھەى ھەمووان بەئاگابن لە سەروشتى ھاوبەشى ئەو ئامانجانە لە دەستكەوتى گشتى پىكخراو كە دا.

پلانى باش زنجىرەى ئامراز و مەبەستەكان، يان ئەو ھەى ھەندىك كەس بە ھەرمەى ئامانجەكان ناوژەدى دەكەن بخولقيتى.

۵- پلان، به پړوه بردنی کات توکمه دهکات: پلانی باش (و توکمه) هاوکاری کارگړې دهکات له دایینکړدنې کاتدا بۆ جیبه جی کردنی کارهکان به شیوه یه کی کاریگر، ئه ویش به پټی گرنگی و له پیشینه ی ئه و کارانه. زور جار به پړوه به رهکان به دهست هاوسه نگ کردنی کاتی فراهه م و ئه و کارانه وه دهنالینن که پیوسته له سهریان به ئه نجامی بگه یه نن. کاره یه ده بیت جیبه جی بکړت و له کارهکانی دیکه له پیشتره، له هه مان کاتدا کاری دیکه هه یه پیوسته جیبه جی بکړت و له پیشینه ی ئاست به رزبان هه یه به پله ی دوهم دین، هاوکات کاری دیکه هه یه حه ز دهکړت به ئه نجام بگه یه نرئ، به لام پیشینه یان له ئاستیکی نزمدايه، کاریش هه یه له ئیستادا پیوست به جیبه جی کردنی ناکات و هیچ له پیشینه یه کی نییه.

۶- پلان، پرۆسه ی چاودنې باشتر دهکات و له بری پړوه ی به جیگه یانندن دیت: پلان، هاوکاری دهکات له پیوانه کردنی به جیگه یانندن و ئه نجامه کان و دیاریکړدنې لادانه کان له پښتگی به راوردکردن له نیوان ئه وه ی به پراستی جیبه جی کراوه و ئه وه ی پلانی بۆ دانراوه، پاشان گرته به ری پړوشوینی راستکردنه وه (چاکسازی) له کاتی پیوستدا.

۷- خو ئاماده کردن بۆ گورپانکاری: پلانی تهنه دروست پښکراوه که ئاماده دهکات بۆ گورپانکاری و به هه ندوه رگرتنی ئه و جیکه وتانه ی له گورپانکاری ده که ویته وه. ئه و خو ئاماده کردنه ش و له کارگړې دهکات زیاتر ئاماده بڼ بۆ مامه له کردن له گه ل ئه و گورپانکاری و جیکه وتانه دا. پیوسته ئه وه مان له بیر نه چئ له ده یه ی رابردودا زور پښکراوه هه یه هه ره سی هیتاوه، به هو ی شکسته یتانیا ن له خو ئاماده کردن بۆ گورپانکاری.^(۱۶)

ره‌گه‌زه‌کانی پلاندانان: (۱۷)

ره‌گه‌زه‌کانی پلاندانان به‌و‌کۆله‌که‌سه‌ره‌کیانه‌داده‌نرین، که‌پروسه‌ی پلاندانانی له‌سه‌ر‌بونیاد‌ده‌نرئ و به‌سه‌ر‌چوار‌ره‌گه‌زی‌سه‌ره‌کیدا‌دابه‌ش ده‌کرین:

- ۱- ئامانجه‌کان .
- ۲- سیاسه‌ته‌کان .
- ۳- پيساکان .
- ۴- پيشووينه‌کان (پیکاره‌کان) .

یه‌که‌م: ئامانجه‌کان:

ئامانجه‌کان بریتین له‌و‌مه‌به‌ست و مه‌رامانه‌ی ده‌مانه‌و‌یت له‌ ئاینده‌دا بیانپه‌ینه‌دی، ره‌نگه‌ ئامانجه‌کان گشتی یان دیاریکراو‌بن، درێژخایه‌ن یان کورتخایه‌ن بن، ره‌نگه‌ ئه‌و‌ئامانجانه‌، ئامانجی‌بنه‌په‌تی بن له‌سه‌ر‌ئاستی دامه‌زراوه‌که‌ به‌ گشتی، یان لاوه‌کی بن له‌سه‌ر‌ئاستی به‌ش و هۆبه‌کان. به‌شیوه‌یه‌کی گشتی ئامانجه‌کان هه‌و‌ینه‌ی پلاندانان، هه‌ر له‌پوانگه‌ی ئامانجه‌کانه‌وه‌ ره‌گه‌زه‌کانی دیکه‌ی وه‌ک سیاسه‌ت، پيشووين و پيساکان داده‌پێژین.

له‌ دامه‌زراوه‌دا ئامانجه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی هه‌ره‌می و به‌پێی ئاستی گرنگیان پێزبه‌ند ده‌کرین، ئامانجه‌ سه‌ره‌که‌یه‌کان لوتکه‌ی هه‌ره‌مه‌که‌ پیکدین، پاشان ئامانجه‌کانی دیکه‌ به‌پێی ئاستی گرنگیان دابه‌ش ده‌بن تا ده‌گه‌نه‌ بنکه‌ی هه‌ره‌مه‌که‌. هه‌میشه‌ ئامانجه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی گشتی داده‌نرین، پاشان به‌پێی گرنگی ئامانجه‌کان و قوناغه‌کان پێزبه‌ندی ده‌کرین.

به‌هۆی ئه‌و‌ پۆله‌ گرنگه‌ی ئامانج ده‌یگیرێ له‌ دامه‌زراوه‌دا، پێویسته له‌کاتی دانان یان ده‌ستنیشانکردنیدا ره‌چاوی ئه‌م مه‌رجانه‌ بکری‌ت:

تایبه تمه ندییه کانی ئامانج

۱- پیویسته ئامانجه که پروون بیټ.

پیویسته ئه و ئامانجه ی ده مانه ویت جیبه جیی بکهین روون و دیاریکراو بیټ بو هه موو ئه و کارمه ند و به پرپرسانه ی ئه رکی جیبه جی کردنی ئامانجه کانیان ده که ویتته ئه ستۆ. به لام ئالۆزی له ئامانجه کاند ده بیته هوی هه له تیگه یشتنی کارمه ندان له مه به ست و مه رامی ئه و ئامانجه، که ده رئه نجام لیکنده وه شیکردنه وه ی جوړاو جوړی لیده که ویتته وه و ده بیته هوی گۆرینی راستی ئامانجه که و به دیه پنانی ئه نجامی نه خوازاو.

۲- پیویسته ئامانجه که رهوا بیټ:

پیویسته ئه و ئامانجه ی ده مانه ویت جیبه جیی بکهین له سه ر ئاستی تاک یان پیکخواوه و ده ولته ئامانجیکی رهوا بی و پیچه وانه ی پینومایی ئایینی و ئاکاره کومه لایه تییه باوه کان نه بی. هاوکات ده بی له گه ل ئه و ریسا و یاسایانه دا یه کبگریته وه که بو پیکخستنی کاره هه مه چه شنه کان له ولاتدا دانراون.

۳- پیویسته ئامانجه که واقعی بیټ:

پیویسته ئه و ئامانجه ی ده مانه ویت جیبه جیی بکهین خه یالی نه بی، به لکو ده بیته ئامانجیکی واقعی بی و هیئانه دی له سنووری توانا به رده سته کان و کاتی دیاریکراودا بیټ، ئه گه ر ئامانجیک واقعی نه بی و هیئانه دی ئاسته م بی، ته نها به ئاوات خواستن و خه یال هه ژمار ده کری.

٤- توانای پیاوانه کردنی ئامانج:

ئەگەر بمانه‌وێت ئامانجێک بپۆین پێویسته بیکه‌ین به‌چه‌ند لقیکه‌وه، هه‌ریه‌کێ له‌و لقانه‌ش شایسته‌ی پیاوان و به‌دواداچوون بن، تا له‌و پڕیگه‌یه‌وه بتوانین پالپشتیان بکه‌ین و بزانی‌ن لێکدانه‌وه‌ی دیکه له‌ئارادایه یان نا، یان ئامانجه‌که له‌به‌ره‌و پێشچوون وه‌ستاوه‌و لادان له‌رێچکه‌ی داواکراو له‌ ئارادایه یان نا.

بۆ نمونه ئەگەر ئامانجی دامه‌زراوه‌یه‌ک به‌ده‌سته‌ته‌ینانی به‌رزترین ئاستی قازانج بێت له‌م سالدای، ئه‌وا ئه‌م ئامانجه به‌ئامانجی‌کی گشتگیر و نه‌پیاواوه‌ ژمار ده‌کری، به‌لام ئه‌گەر ئامانجی دامه‌زراوه‌که به‌ده‌سته‌ته‌ینانی پڕیژی ١٠٪ی قازانج بێت، ئه‌وا ئامانجه‌که ده‌توانرێ بپیاوری و زانیاری له‌سه‌ر به‌جیگه‌یانندی کۆبکریته‌وه.

جوړه کانی ئامانج: ^(۱۸)

ئامانجی ستراتیژی:

ئامانجه ستراتیژییه کان، ئه و ئامانجه گشتیانه نمایش ده که که پیکخواه خوازیاره له داهاتوو پیی بگات. به شیوه یه کی گشتی ئه و ئامانجه په یوه ستن به پیکخواه که وه به گشتی، نهک په یوه ستن بن به به شیک له پیکخواه که وه.

ئامانجی ستراتیژی په یوه سته به پلانی ستراتیژییه وه، که گوزارشت له هه ناوه جیاوازه کان دهکات، که له پیه وه پیکخواه که هه ولده دات بگاته ئامانجه ستراتیژییه کانی.

ئامانجی تاکتیکی:

ئو نه نجامه یه که به شه سه ره کییه کان یان ئه رکه کانی پیکخواه وهک (به ره مه ینان، بازارسازی، دارایی، سه رچاوه مرویه کان...) له هه ولی به دیه ینان دایه.

ئو م ئاسته ی ئامانج، په یوه سته به به پیه به ری (کارگری) ناو نه ده وه، تابه تمه ندی ئو ئه رکه نه مان بو دیاری دهکات که پیوسته یه که سه ره کییه کان پیی هه ستن له پیئاو به دیه ینانی ئامانجه ستراتیژییه کاند. به لام پلانی تاکتیکی ئو پلانه یه که نه خشه کیخواه بو هاوکاری له جیه جی کردنی پلانی ستراتیژیدا و هینانه دی به شیک گرنه له ستراتیژی پیکخواه که، به رده وام پلانی تاکتیکی بچو وکتره له پلانی ستراتیژی له پووی کاته وه.

ئامانجی پراکتیکی (ئامانجی وه گه پخستن):

کومه لیک نه نجامی دیاریکراوه، به شه بچو وکه کان (هوبه) وگروپ و تاکه کان ده یانه ویت پیی بگن، به رده وام ئو ئامانجه دیاریکراو پیوانه کراون. هه میشه

ئەو ئامانجانە لە پلانی پرۆسەکانی وەگە پخستەنە وە سەرچاوەیان گرتوو، کە لە لایەن کارگێڕی دونیاوە (کارگێڕی سەرپەرشتیاری) ھوو داریژراون و چەند ھەنگاویکی دیاریکراو بە ئاراستەیی ھێنانەدی ئامانجەکانی وەگە پخستن و پالپشتی پلانی تاکتیکی نمایش دەکەن. ئەو ھەنگاوانە ئامرازی کارگێڕی وەگە پخستەن لە جێبەجێ کردنی کارەکانی رۆژانە و ھەفتانەدا. ھەمیشە خشتەیی کار بە شێکی سەرەکی پلانی وەگە پخستەن، کە گوزارشت لە بەرنامەی کار دەکات، لە بەجێگە یاندنی کارێکی دیاریکراودا لە پووی دەستپێکردن و کاتی کار تێداکردنی و کۆتایی پێھێنانی.

پەيامی پێکخراوە چییە؟! .

پەيامی پێکخراوە ھۆکاری سەرەکی بوونی پێکخراوەیە و لە بەرزترین ئاستی پەیکەری ئامانجەکاندا دێت، ھەمیشە پەيامی پێکخراوە بە ھا و تێروانی پێکخراوە دەخاتە پوو.

روونی پەيامی پێکخراوە زۆر ھاوکار دەبێت لە باشترکردن (بەرەوپێشبردنی) پرۆسەکان و دارپشتی پلان و ریزبەندی ئامانجەکاندا. بە پێچەوانە ناپوونی پەيامی پێکخراوە دەبێتە ھۆی دروستکردنی مەترسی لە سەر پلان و ئامانجەکان و بە شێوەیەکی بێ سەرۆبەر دینە پێش. زۆرجار پەيامی پێکخراوە بە شێوەیەکی بەرفراوان یان بە چەند وشە یەک گوزارشتی لێ دەکرێت، بە تایبەت لە کاتی کدا باس لە تایبەتمەندی بوارێ کاری پێکخراوە کە بکات. پەيامی پێکخراوە چەندین پەرگەز لە خۆ دەگرێت، بەلام ھەمیشە ئامارەیی پۆزەتیف و رەوایی دەدا بە بوونی پێکخراوە کە لەو ژینگە یەدا.

هه ره می ئامانجه کان

گوزارشت له پریزه ندى ئامراز و مه به سته کان ده کات و زۆر جار به هه رمی ئامانجه کان ناوزه د ده کریت. له چوارچێوه ی ئه و ریزیه ندیه دا ئاسته نزمه کانی ئامانج ده بیته هۆی به دیهێنانی ئامانجه ئاست به رزه کان. ئامانجه ئاست به رزه کان ئه و مه به ستانه که راسته وخۆ پهیوه ندییان به هیانه دی ئامانجه ئاست نزمه کانه وه هه یه وهک ئامراز. به مهش ئه و ریزیه ندیه ییك دی و ده بیته هه رمی ئه و ئامانجانه ی که به یه که وه به ستراونه ته وه.

چه ند پیناسه یه ک:

په یامی ریکخراوه: هۆکاری بوونی ریکخراوه که یه.

ئامانجه ستراتیژییه کان:

ئه و ئامانجه گشتیه نه که ریکخراوه که ده یه ویت پێیان بگات له داهاتوودا و تاییه تن به ریکخراوه که وه به گشتی.

پلانی ستراتیژی:

ئه و هه نگاوانه که ریکخراوه ده یانگریته بهر، بۆ گه یشتن به ئامانجه ستراتیژییه کان.

ئامانجه تاکتیکیه کان:

کۆمه له ئامانجیه که، ده ستنیشانی ئه و ئه نجامانه ده که ن که پێویسته له سه ره به شه سه ره کییه کانی ریکخراوه و ئه رکه سه ره کییه کانی به دی بێن بۆ گه یشتن به ئامانجه ستراتیژییه گشتگیره کان.

پلانی تاکتیکی:

ئه و پلانه ئاڕاسته کراوانه که هاوکارن له جێبه جێ کردنی پلانی ستراتیژیداو به ده ستهێنانی به شیکی سه ره کی له ستراتیژیی ریکخراوه که.

ئامانجى ۋەگە پخستن:

چەند ئۇنجامىكى ديارىكراۋە، كە بەشە بچوۋكەكان، گروپەكان ۋە ئۇندامان دەيانەۋىت پىيى بگەن، ئۇ ۋە جۆرە ئامانجانە ديارىكراۋ ۋە پىۋانەكراۋن.

پلانى ۋەگە پخستن:

چەند پلانىكە لەلایەن بەپىۋەبەرىتى سەرپەرشىتارىيەۋە ئامادە دەكرىت، كە تىپدا زۆر بەۋردى ھەنگاۋەكان بەئاراستەى بەدەستەھىنانى ئامانجەكانى ۋەگە پخستن ديارى دەكات، ئۇ ۋە جۆرە پلانى پالپشتى پلانى تاكتىكى دەكات.

دووه م: سیاسه ته کان

سیاسه تی دامه زراوه بریتیه له کومه لیک بنه ماو پړساو یاسا که به پړوه به پړتی بالای (به پړوه به پړتی گشتی) دامه زراوه دایده پړتی، به مه به سستی پړتو نیکردنی ئاسته کارگریه کانی دیکه ی نړیو دامه زراوه. هاوکات چوارچیوه یه کی ئاراسته که ره بۆ پړوسه ی جیبه جی کردنی ئامانجه کان و به دیه پړانیان، هاوکات پړنیشاندهری کارمه ندانه سه بارهت به و پړوشوین و شیوازانه ی که پړویسته بگرینه بهر بۆ گه یشتن به و ئامانجه دیاریکراوانه.

سیاسه تی دامه زراوه به شیوه یه کی پړته بی جیگیره، پابه ندبون و پیاده کردنی ئهرکی سهرشانی سهرجه م کارمه ندانی نړیو پړکخراوه یه، بۆیه ده بۆ ئه و سیاسه تانه روون و هاوشیوه بن، له هه مانکاتا پړویسته ئه و سیاسه تانه گشتگیر بی، بۆ هه موو کارمه ندانی نړیو دامه زراوه به سهر هه موواندا جیبه جی بکړیت، نه ک به سهر کومه لیکدا جیبه جی بکړی و کومه لیک دیکه ی لئ وه درنری، یان له چه ند بارودوخیکا پیاده بکړی و له هه ندی بارودوخی تر دا پشتگوئ بخری.

سییه م: پړساکان:

پړساکان بریتین له و هه لسوکه وت و کرده وانه ی پړویسته پړیان هه ستین یان ئه وانه ی پړویسته پړگریان لئ بکه ین و ئه نجامیان نه ده ین. هه ندیجار به پړساکان ده لپن یاسا، یان سیستم، به کاره پړانیان ئه م دوو زاراوه یه ش ده گه پړته وه بۆ به ربلاوی و به کاره پړانیان له داموده زگاکانی میری و پړژه کاندان.

پړساکان هه نځاوی وردو دوورو درپژ بۆ ئه نجامدانی کاره کان ده ستنیشان ناکه ن، به لکو به وردی ئه وه مان بۆ دیاری ده کات که پړویسته ئه نجامی بده ین، یان نابیت ئه نجامی بده ین له بارودوخیکی دیاریکراودا. تاییه تمه ندی

پٽسكان ٺهويه كه شيوهي فهرمان يان پٽنمايي وهردهگرن و پهيوهستن به سزاداني سهريچيکهران يان پاداشتکردني شايستهکان.

چواره م: پټوشوينهکان (پټکارهکان):

پټوشوينهکان زنجيرههک کارو ههنگاو و قوناغه که پټويسته لهکاتي جيبهجي کردني کارټکدا بگيرټه بهر، بهواتايهکي تر، برټيه لهو پټچکهيهي له نټو دامه زراوه دا دهگيرټه بهر بو تهواوکردني کارټک. تايبه تمه ندي پټوشوينهکان دياریکردني ټهرک و دووباره بوونه وه و ريزه ندي به پټي ههنگاو هکان. قوناغه جيگيره کانيشي جياوازه به پټي جياوازي ټه و کاره ي ټه نجامي دهدين، بو نمونه پټوشويني دامه زراندي کارمه نديک له کهرتي تايبه تدا جياوازه له و پټوشوينانه ي له کهرتي گشتيدا دهگيرټه بهر، هه رچه نده هه ردوو پټوشوينه که بو دامه زرانده.

به ر له پلاندانان

شیوازی پیشبینی زانستی^(۱۹)

پلاندانان وهک پرؤسه یه کی بیکردنه وهی زانستی، په یوه سته به شیوازی توپژینه وه زانستیه کانه وه، که به سیستمی زانستی په سهند هه ژمار ده کړی بؤ گه یشتن به نه نجامیک که بتوانی پشتی پیبیه ستری. له ګرنگترین شیوازه کانیښ پیشبینی کړدنه به ګورپانکاریه کانی داهاتوو تا بتوانی له ریڼه کی دانانی پلانیکی نامه رکه زییه وه مامه له ی له ګه لدا بکړی، ګرنگترین فاکته ره کانی پیشبینی زانستیش بریتیه له:

۱- شیکردنه وهی بارودوخی نیستا له ریڅخراوه داو رپتمی به ره وپیشچوونی له سالانی رابردودا:

پیشبینی بؤ دارپشتنی پلان پشت به خویندنه وهی بارودوخی نیستای ریڅخراوه و رپتمی نه و به ره و پیشچوونه ده به ستنی که سالانه تییدا رووده دات، به مه به ستنی زانینی ئاراسته ی پیشکه وتنه کان له و بواره دا. بؤ نمونه کاتیکی کومپانیایه ک بیر له دارپشتنی پلانیکی ده کاته وه بؤ وه به ره ښان له دروستکردنی یه که ی نیشته جیبووندا، سه ره تا ده بیټ لیڅولینه وه له سه ر پیژهی زیادکردن یان که مکردن له خواستی هاوالاتیاند بکات له سه ر یه که ی نیشته جیبوون له سالانی رابردودا، کاتیکی بوی ده رکه وت ګورپانکاری له بازارپی یه که ی نیشته جیبووندا که مه و خواست له سه ر یه که کان له ئاستیکی به رزدايه، نه و نه و شیکردنه وه یه به سه بؤ دارپشتنی پلانیکی بؤ زیاتر وه به ره ښان له و بواره دا به پیی نه و بارودوخی له سالانی رابردودا تییدا بووه، نه مه ش ئامازه یه بؤ فروشتن و ساغکردنه وهی نه و یه کانه به بی هاننه ئارای کیښه ی به رچاوه وه.

۲ - روپیڼوڼی:

روپیڼوڼی به خوښه وهیځی راسه وځوڼی ټو ژینگه په داده نړۍ که پڅراوه که کاری تپدا ده کات، ټه نجامدانی روپیڼوڼی به مه به سستی ټاشنا بوونه به و فاکته رانه ی کاریگه ریان هه په له سهر پڅراوه که به و شیوه په ی ټیستا له ټارادایه یان به و شیوه په ی له داهاتوودا ده بی. ټو نمونه ټه نجامدانی روپیڼوڼی که که کومپانیاه کی بوری نیشته جیوون ټه نجامی دهدات، ټاشنا بوونه به بیرو پوچوونی هاو لاتیان و پیداو یستیان به په کی نیشته جیوون و توانای داراییان، هه روه ها ټاشنا بوون به جوړی ټو په کانه ی به لای هاو لاتیانه وه په سنده. سهره پای ټاشنا بوون به و نرخه ی به لای هاو لاتیانه وه په سنده و بری ټو قیسته سالانه په کی که هاو لاتیان له توانایان دایه بیده. ټو زانیاریانه ی له و روپیڼوڼی داده دستان ده که ویت توانای پیشبینیمان پیده به خشی سهره ت به بری خواست له سهر ټو په کی نیشته جیوونانه و زانیاری دهدات به و کومپانیاه تا پلان پڅی بکات ټو ټاسی وه به ره ټان له و بواره دا.

ټه وه ی وردی پلان دیاری ده کات ټاسی پشته ستنیت ی به و زانیاریه راست و دروستانه ی بارودوخی ټیستا ده خه نه پوو، ټه مه ش ټه وه ره ت ناکاته که پلاندانه ر ټامانجی گوړینی ټاراسه یان نه ریته باوه کان بیت به و شیوه په ی خزمه تی ټامانجه که ی بکات، له م کاته دا پیو یسته پلاندانه ر ورده کاری ټو بارودو خه بزانی ت که ده په ویت کاری تی بکات یان بیگوړیت.

۳ - ټه نجامگیری (الستنتاج):

شیوازی ټه نجامگیری به په کی که له میکانیزمه کانی پلاندانان داده نړۍ، ټه م شیوازه پشت به و زانیاریانه ده به ستیت که له به رده دستان ټه گه رچی ټو زانیاریانه په یوه ندی راسه وځویان به و بابته وه نه بیت که پلان داده نړیت ټو مامه له گه کردن له گه لیدا، به لām ټو ټه نجامگیری په ی دارپڅه رانی پلان ټه نجامگیری ده که ن په یوه ندی به خواسته وه ده بیت له سهر کالاکه

یان ئەو خزمەتگوزاریەى لەبوارى کارى پێکخراوەکەدايە . پەنابردن بۆ شیوازی ئەنجامگیری لەپێشبینیکردندا، لەکاتیگدا دەبێت کە ئەنجامدانى توێژینه‌وه‌ى پراکتیکی ئاستەمە یان پەنابۆردنى کارىکى ناواقیعیە . ئەم شیوازه بۆ بەده‌سته‌یه‌ئانی زانیاری بەزۆرى لەبوارى ئاسایشى گشتیدا بەکارده‌یت .

٤ - بەراوردکردن و پێوانه‌کردن:

ئەو پێکخراوانەى تازە دامە‌زراون و تۆمارى رابردوو و ئاستە‌کانى بە‌جیگە‌یاندنى سالانى رابردوویان نییە، دەتوانن پلان بۆ داها‌توو دا‌پڕێژن، بە‌پشتبە‌ستن بە‌ و پرس و پرایە‌ى بە‌ پێکخراوه‌ هاو‌پیشه‌کانى دە‌کەن، بۆ نموونه ئەو زانکۆیانەى تازە دادە‌مه‌زرین سوود لەئە‌زموونى ئەو زانکۆیانە وەرده‌گرن کە پێش ئە‌وان دامە‌زراون لە‌بوارى وەرگرتنى خوێندکاران و دامە‌زrandنى ئە‌نجومه‌نى زانکۆ و نه‌خشە‌سازى و دروستکردنى هۆله‌کانى وانه‌ گوتنه‌وه‌دا . بە‌لام له‌ کۆمپانیاکانى بوارى کاردا، زۆر‌جار کارىکى ئاستە‌مە بە‌هۆى پاراستنى زانیاری لای ئەو جۆره‌ کۆمپانیا‌یه‌ن .

پێش‌بینى ورد پێ‌ویستى بە‌ پشتبە‌ستن بە‌ زیاتر له‌ ئامرازیکه‌ (پێگه‌یه‌که‌):^(٢٠)

ریزکردنى ئەو شیواز و ئامرازانه‌ى سه‌ره‌وه‌ وه‌ک ب‌ه‌م‌ایه‌ک بۆ پێش‌بینیکردن له‌کاتى دانانى پلانداندا ئە‌وه‌ ناگه‌یه‌ننى کە پێ‌ویسته‌ له‌سه‌ر پێکخراوه‌ ته‌نها یه‌ک شیواز ب‌گ‌ریته‌ به‌ر، ئە‌گەر سه‌رچاوه‌کان فه‌راهم بن و کاتیش پێگه‌بدات بە‌کاره‌یه‌ئانى زیاتر له‌ پێگه‌یه‌ک بۆ پێش‌بینیکردن ئە‌وه‌نده‌ پلانه‌که‌ وردتر ده‌بێ، بۆیه‌ پێ‌ویسته‌ له‌سه‌ر پێکخراوه‌ بریار له‌سه‌ر ئە‌و پێگه‌ گونجاوه‌ بدات کە ده‌توانى ب‌گ‌ریته‌ به‌ر له‌کۆکردنه‌وه‌ى زانیاری پێ‌ویستدا، هاوکات پێ‌ویسته‌ بریاردان له‌سه‌ر ئە‌و شیوازه‌ له‌ژێر رۆشنایى توانا داراییه‌کانى پێکخراوه‌که‌ و گ‌رنگى ئە‌و بریاره‌ى پلان بۆ جێبه‌جێ کردنى داده‌پ‌ڕێژى، هاوکات ده‌بێ ره‌چاوى فاکته‌رى کات ب‌ک‌ریته‌ له‌ کاتى بریارداندا .

قوناغه كانى پرۆسه ى پلاندانان:

پلاندانان پرۆسه يه كى زهنى شيكاري پيڅراوه، ئه و پرۆسه يه زنجيره يه ك ههنگاو له خۆده گرئ، هه موو يه كئ له و ههنگاوانه پشت به ههنگاوى پيش خۆى ده به ستيت. به شيوه يه كى گشتى ئه و ههنگاوانه بنه ماي سهره كى هه موو جوړه كانى پلاندانان، به لام به جياوازى له ئامانج و بابته و ئه و ماوه يه كى جيبه جئ كردنى پلانه كه ده بخايه نيئ، ئه مه ى خواره وه كورته يه كى ئه و ههنگاوانه يه:

١- ليكۆلينه وه و هه لسه نگاندى بارودۆخى ئيستا:

يه كه م ههنگاوى پرۆسه ى پلاندانان، پيش ئه وه ى په يامى پيڅراوه كه دارپيژين يان ئامانجه كان ديارى بكه ين، پيويسته به وردى ئاشنابين به و فاكته ره ژينگه ييانه ى له ناو پيڅراوه كه و دهره ويدا گوڤانكارى دروست ده كه ن. ژينگه ى ناوخۆى پيڅراوه ئاشنابوونه به و سهرچاوانه ى فه راهه م كراون بۆ پيڅراوه كه وه ك: سهرچاوه ى دارايى، هيژى كار...، به لام بوونى سهر كردايه تيه كى سهر كه وتوو و هيژى كارى ليها توو و كارامه و... هتد، به خالى به هيژى پيڅراوه كه هه ژمار ده كريت، سهره پاي هه موو ئه مانه چۆن ئاشنابوون به ژينگه ى ناوخۆ و خاله به هيژه كان پيويسته، به هه مان شيوه ئاشنابوون به خاله لاوازه كان و ئاشكرا كردنيان پيويسته. ژينگه ى دهره كى پيڅراوه ليكۆلينه وه له فاكته رى ئابوورى، راميارى، كۆمه لايه تى، روشنبيرى، ئاستى كيپيكي، ياساكانى ده ولت و ته كنۆلۆژياى نوئ له خۆ ده گرئ، به لام ئه و گوڤانكاريه ژينگه ييانه ى په يوه ندى راسته وخويان به چالاكى پيڅراوه كه وه هيه بريتين له: به كاربه ران (به رخۆرى)، ئه وانه ى كه ره ستته بۆ دابين ده كه ن، ئه وانه ى

کټبرکټ ده‌کهن، داموده‌زگاکانی یاسادانانی میری، ئه‌و سه‌ندیکا و گروپانه‌ی به‌رژه‌وندیان له‌کاره‌که‌دا هه‌یه، یان ئه‌رکی چاودیری کردنیان له‌ئسته‌ویه .

لیره‌دا پی‌ویسته ئه‌وه بزاین گۆراوه ژینگه‌یه ده‌ره‌کی و ناوه‌کیه‌کان، جیاوازن به‌پیی جۆری پلانه‌که، واته‌ ئه‌و گۆراوانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌پلانی ستراتیژییه‌وه هه‌یه، جیاوازه له‌و گۆراوانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌پلانی تاکتیکیه‌وه هه‌یه . بۆ‌گه‌یشتن به‌ده‌ست‌نیشانکردنی ورد و ته‌ندروستی ئه‌و بارودۆخه‌ی ئیستا له‌ئارادایه و دارشتنی پلانیکی ته‌ندروست، پی‌ویسته سه‌رجه‌م گروپ و یه‌که جیاوازه‌کان به‌جیاوازی ئاستیانه‌وه به‌شداربن له‌به‌دیته‌نانی ئه‌م قوناغه‌دا .

٢- دارشتنی په‌یامی ریکخراوه‌که :

مه‌به‌ست له‌په‌یامی ریکخراوه ئه‌و ئامانجه‌یه که ریکخراوه‌که له‌پیناویدا بونیاد نراوه به‌هۆکاری بوونی ریکخراوه‌که داده‌نریت . هه‌میشه ئه‌م په‌یامه له‌لایه‌ن ده‌سته‌ی دامه‌زراندن یان ئه‌نجومه‌نی به‌رپۆه‌بردنه‌وه داده‌پێژریت . زۆرکه‌س پیی وایه پی‌ویسته دانانی په‌یامی ریکخراوه‌که پیش لی‌کۆلینه‌وه و شیکردنه‌وه‌ی ژینگه‌ بی‌ت، به‌لام باشتر وایه یه‌که‌م هه‌نگاو لی‌کۆلینه‌وه‌و شیکردنه‌وه‌ی ژینگه ئه‌نجام بدریت پاشان دارشتنی په‌یامی ریکخراوه‌که . ده‌بی‌ت په‌یامی ریکخراوه به‌شیوه‌یه‌کی روون داب‌پێژریت، نابێ په‌یامه‌که ئه‌وه‌نده گشتی بی‌ت که ببیته هۆی سه‌رسوپمان و ئالۆزی له‌نیۆ به‌رپرسه‌کاندا، یان ئه‌وه‌نده سنورداری‌یت له‌داهاتوودا ریکخراوه‌که بی‌به‌ش بکات له‌هه‌لی وه‌به‌ره‌یتان و گه‌شه‌سه‌ندن .

گرنگترین سووده‌کانی په‌یامی ریکخراوه، داب‌نکردنی ئاراسته‌یه‌که سه‌رجه‌م به‌رپۆه‌به‌ره‌کان درکی پێ‌که‌ن، هه‌روه‌ها ده‌ست‌نیشانکردنی ئاراسته‌یه له‌به‌کاره‌یتانی سه‌رچاوه‌کاندا، سه‌ره‌پای دیاریکردنی خالی سه‌ره‌تا له‌گه‌شه‌سه‌ندنی په‌یامی ریکخراوه‌که‌دا . په‌یامی ریکخراوه توانای

به‌رچاو پوونی دوور مه‌ودا زیاد ده‌کات، نیگاگان چرپه‌کاته‌وه له‌پیناو دابینکردنی پیدایستی بریکاره‌کان و دۆزینه‌وه‌ی توانای جۆشدان له کارمه‌نده‌کاندا.

۳- دارپشتنی ئامانجه سه‌ره‌کییه‌کان:

به‌گویره‌ی ناوه‌روکی په‌یامی پیکخواوه‌که و له‌ژیر روشنایی ئه‌نجامی لیکۆلینه‌وه‌وه‌له‌سه‌نگاندنی گۆراوه‌ ژینگه‌یه‌یه‌کان، ئامانجه سه‌ره‌کییه‌کانی پیکخواوه‌که داده‌نریت، که له‌پیناو هینانه‌دی و پالپشتیکردنی په‌یامی پیکخواوه‌که‌دا کار ده‌کات.

ئامانج، بریتییه له‌و بارودۆخه‌ی له‌ داهاتوودا پیکخواوه‌که هه‌ول دهدات پێی بگات، له‌پیناو هینانه‌دی په‌یامی پیکخواوه‌که‌دا، ئامانج به‌رجه‌سته‌ترو سنوردارتره له‌په‌یامی پیکخواوه‌که، له‌پیناو هینانه‌دی ئه‌و ئامانجانه‌شدا پێویسته کارمه‌نده‌کان درک به‌وه بکه‌ن ئه‌و ئامانجانه‌ چوارچێوه‌ و پێشاندهر و ئاراسته‌که‌ریانه له‌ به‌جێگه‌یاندنی کاره‌کانیاندا. هه‌روه‌ها بۆیان روونده‌کاته‌وه که پێویسته چی بکه‌ن و ئاستی هینانه‌دی پێویست چه‌ندبێت. ده‌بێ ئامانج هه‌ستی کارکردن به‌ره‌و مه‌به‌سته‌که‌ لای کارمه‌ندان ده‌سته‌به‌ر بگات، بۆیه پێویسته ئامانج بریک کیپرکی تی‌دابیت له‌پیناو هاندانی کارمه‌ندان بۆ پێشکه‌شکردنی کۆششیکێ زیاتر، هاوکات نابێ ئامانجه‌کان ئه‌وه‌نده قورسبن، هینانه‌دیان ئاسته‌م بێت.

۴- دانانی گریمانه‌کان:

له‌به‌ر روشنایی گۆراوه‌ ژینگه‌یه‌یه‌کان و هه‌له‌سه‌نگاندنی. ئه‌و ئه‌گه‌ر و گریمانه‌ داده‌نرێ که‌رنه‌گه له‌ داهاتوودا بێنه‌ پێش‌یان روو‌بدن و کاریگه‌ریان له‌سه‌ر بارودۆخ و کاری پیکخواوه‌که هه‌بێت له‌و ماوه‌یه‌دا که پلانی بۆ داده‌پێژێ، بۆ نمونه: ئایا بارودۆخی ئابووری چۆن ده‌بێت، ئاستی داهاتی تاکه‌که‌س، پێژه‌ی هه‌ق ده‌ست، (پێژه‌ی کرێی ده‌ستی کار)،

ئایا شیوازی به رخوری لای تاکه کان ده گۆپیت، (گۆپانکاری له شیوازی به رخوریدا چۆن ده بێ)، سروشتی بازاره کان له داهاتوودا چۆن ده بێ؟ بری فروشتنی پیشبینیکراو چهند ده بێت؟ نرخه پیشبینیکراوه کان چۆن ده بن؟ ئایا سیاسه ته کانی باج و سیاسه ته کانی داهاتوو چۆن ده بێ؟ گۆپانکاری له تهکنۆلۆژیدا؟ گۆپانکاری له سه رچاوه کانی دهستی کار و دارایدا؟ ئایا کتێپرکی له چ ئاستێکدا ده بێت؟.

پێویسته ئه و گریمانانه رهزامه ندی سه رجه م به رپۆه به ر و به رپرسه کانی نیو پێکخراوه کی له سه ر بێت، چونکه وه ک به ما به کاردین بۆ داپشتنی ستراتیژیتیکی گونجاو و دیاریکردنی جیگه وه کان له پێناو هێناوه دی ئه و ئامانجانه ی دیاریکراون.

۵- گه شه پێدانی جیگه وه کان یان (ستراتیژیه تی هه لبژاردنی گونجاوترین):

دوای ده ستنیشانکردنی ئامانجه رپێکخراوه ییه کان و دانانی گریمانه کانی داهاتوو که له قوناغی رابردوودا پێی گه یشتووین، قوناغێکی نوێی پرۆسه ی پلاندانان ده ست پێده کات، ئه ویش دانانی چهند جیگه وه یان (چهند ئاراسته یه کی کار) چالاکییه که که ده مانگه یه نێته ئامانج و ئه نجامه کان، ئه م جیگه وانه، به جیگه وه ستراتیژیه کان ناوه د ده کرین.

پاش ده ستنیشانکردنی جیگه وه کان و له پێناو دیاریکردنی باشتریناندا، پرۆسه ی هه لسه نگاندنی هه ر جیگه وه یه ک له پووی باشی و خرابی و ئیجابیات و سلبیاته وه ده ست پێده کات، له م هه نگاوه دا ده ستنیشانکردنی باشتترین جیگه وه له سه ر به ما ی چهند پێوه ریکی دیاریکراو ده بێ که بۆ ئه و مه به سه ده دانراوه یان به کاردێ. بۆ نموونه ده توانین پێوه ری تیچوو، سوود، قازانج، ناوبانگ، توانای جیبه جیکردن و ماوه ی خایه نراو... هتد، به پێی بارودۆخ و توانای رپێکخراوه که بۆ هه لسه نگاندنی جیگه وه کان به کاربێنین.

له بهر روښنایی نه و بهر اوردکړنده دا باشتړین و گونجاو ترین جیگره وه
 هله ده بژیرین، که به که مترین تیچوو، زیاترین به شداري ده بی له هیئانه دی
 ئامانجه کاند، واقعی بی، گریمانہ ی سرکه وتنی له ئاستیکي به رزدایی،
 له گه ل یاسا و پړسا و به ها باوه کاند گونجاو بی و پیشبینی کارمه ندانی
 جیبه جیکار به شیوه یه کی شیاو به دی بیئی.

٦- دانانی پلانی کار: (دانانی پلانی وه گه پخستن).

له م قوناغه دا ورده کاری پاڅه ی کار دیاری ده کریت، که به پیئی نه و
 راڅه یه سرجه م نه و چالاکی و کارانه (نرکانه) دیاری ده کریت که پیو یسته
 جیبه جی بکړی. هاوکات ریزیه ندی له پیشینه کان ده کریت، پیش چوونه
 نیو پرؤسه ی جیبه جی کړنده وه. ئه مه ش به شیوه ی به رنامه ی کار و
 پرؤزه ی ورد ده بی، هه مو نه و کارو پرؤڅانه خشته ی دیاری کړدن کاتیان
 له گه ل دایه، نه و خشته یه ی پیو یستی هیئانه دی کارو چالاکیه کانمان
 به پیئی ریزیه ندی کاتی دیاری کړاو بو روونده کاته وه.

هه میشه نه و پلانه ستراتیژی ه ی ه لمانبژاردوه کورت و گشتگیره،
 که نه مه ش پیو یستی به پلانی تاکتیکي و وه گه پخستنی ورد تر ده بی
 بو پشتیوانی کړدن، که تییدا ئرک و به رپرسیاریتی سرجه م ئاست و
 یه که کانی ده ستنیشان کرابی له جیبه جی کړدن ستراتیژی ته که دا.

هه ر له م قوناغه دا سرجه م نه و سیاست و پیکارو بڼه مایانه داده نریت،
 که پیو یسته له کاتی جیبه جی کړدن کارو چالاکیه کاند کارمه ندان پیوه ی
 بابا ندن و پینوینیان بکن بو گه یشتن به ئامانجه داواکړاوه کان.

٧- دابینکړدن سرچاوه کان:

هیچ پلانیک ناتوانریت جیبه جی بکړیت نه گهر سرچاوه ی پیو یستی
 وهک (سرچاوه ی دارایی، سرچاوه ی مړویی، سرچاوه ی مادی
 (که ره سته و که لویه ل) و... هتد، بو فراهه م نه کریت، که له پیکراوه که دا

هەن. ئەو سەرچاوانە بە فاکتەرەکانی بەرھەمھێنان ناوژەد دەکری،
 ھەمیشە بودجەی پێویست بۆ ئەو سەرچاوانە لە نیو بودجەی پێکخراوەکەدا
 دابین دەکری، بۆیە پێویستە بودجە سەرچام سەرچاوە پێویستەکان بۆ
 جێبەجێ کردنی پلانیان بەسەرکەوتوویی لەخۆ بگری.

۸ - جێبەجێ کردنی پلان:

ئەو قوناغانە پێشوو هیچ سوود و کەڵکێکیان نابێت ئەگەر پلانیانە
 بەسەرکەوتوویی جێبەجێ نەکری. مەبەست لە جێبەجێ کردنی دابەزاندنی
 دەسەلات و دابەشکردنی کار و ھێنانەدی و بەکارھێنانی سەرچاوەکانە،
 بەمەبەستی وەرگێڕانی پلانیانە بۆ کردەو. (بەمەبەستی پراکتیزەکردنی
 پلانیانە بەشیوەی کردارەکی). لەم قوناغەدا بەپێوەبەر لە چ ئاستێکدا
 بێ یان سروشتی کارەکی ھەرچۆنێک بێت، پۆلیکی گرنگی دەبێت لە
 جێبەجێ کردنی پلانیانەدا، ئەویش لەپێی روونکردنەو و شیکردنەو
 پلانیانە بۆ کارمەندان، پاشان ھەولدان بۆ قەناعەت پێکردنیان و ھاندان و
 پاداشتکردنیان، ھەروەھا پێشکەشکردنی (پێدانی) پێنمایی و ئامۆژگاری
 پێویست بەمەبەستی باش جێبەجێ کردنی پلانیانە، تا گەیشتن بە
 ئامانجە خاوەنکاران. لەم قوناغەدا بەپێوەبەر پشت بە سیاسەت و
 رێکار و رێساکان دەبەست، پاشان پشت بە دەسەلات و کارامەیی خۆی
 دەبەست، لە دانانی کاریگەری لەسەر ئەو کارمەندانەکی کاری لەگەڵدا
 دەکەن.

۹ - بەدواداچوون و پێککردنەو جێبەجێکردن:

(بەدواداچوون و راستکردنەو)

لەگەڵ دەستپێکردنی پرۆسەی جێبەجێکردن پێویستە دڵنیابینەو
 لەوێ پرۆسەی جێبەجێکردن بەوشیوەیە بەپێوە دەچێت کە پلانی
 بۆ دارپێژراوە، ھەروەھا دەبی دڵنیابین لەوێ ئەنجامە راستەقینەکان

(کرداریه کان) هه ماهه ننگه له گهڵ ئەو ئەنجامانەی لە پلاندا دیاریکراوه .
 پاشان دەبێ سەرجه م جیاوازی و ههلهو ئاستهنگه کان دهستنیشان بکهین
 و کاربکهین بۆ چارهسهرکردن و راستکردنهوهیان پیش ئەوهی زهرهرو
 زیانهکانیان گهورهتر بین .

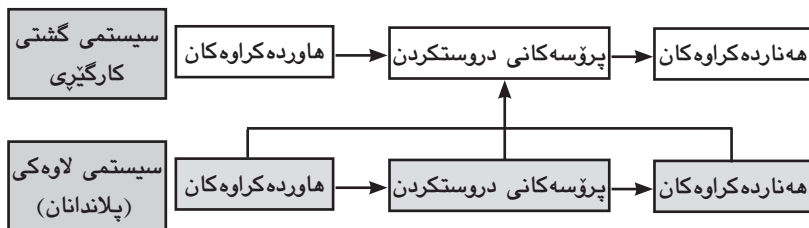
له کۆتایی قۆناغی جیبهجیکردندا به پشتبستهستن به ئامانجهکان و
 بهوهی به دهستمان هیناوه ههلسهنگاندنی کۆتایی بۆ پلان و ئاستی
 سههرکهوتن و شکستی دهکریت، ئەویش به ئەنجامدانی بهراوردیک دهبێ
 له نێوان ئەوهی هینراوته دی و ئەو ئامانجانەی پلانی بۆ دارپێژراوه .
 بهرپرسیاریتی سههرکی چاودیتری جیبهجیکردن و به دوا داچوون و
 ههلسهنگاندنی دهکهوێته ئەستۆی بهرپوه به رهکان به جیاوازی ئاست و
 سهرۆشتی کار و پیگهیان .

سیستمی پلاندانان و سیستمه لاوهکیهکان

سیستمی لاوهکی پلاندانان چیه: به‌شیکه له سیستمی سهره‌کی، هاوکار ده‌بیت له کاریگه‌ری سیستمی گشتی کارگیریدا، له‌پئی پرۆسه‌ی پلاندانانه‌وه .

بوونی سیستمی پلان هیچ ناگه‌یه‌نئ ئه‌گه‌ر پۆشوپنیک نه‌گیریته به‌ر بۆ کاراکردنی ئه‌و سیستمه، تا بیخاته بواری جیبه‌جئ کردنه‌وه و ه‌ریگپئ بۆ شیوه کاریک که ئامانجی دیاریکراو بدات به‌ده‌سته‌وه، به‌مه‌ش بۆمان ده‌ده‌که‌وئ جیبه‌جیکردن کلیلی سهرکه‌وتنی پرۆسه‌ی پلاندانانه .

ئه‌گه‌ر به‌پۆه‌به‌ره‌کان ته‌نها به‌تیگه‌یشتنی تیوری و شیکردنه‌وه‌ی قول پازی بن (قایلبن)، بئ ئه‌وه‌ی گه‌شه به‌پیکاره‌کانی جیبه‌جیکردن بدن، ئه‌وا ه‌رگیز ناتوانن پلانیکی سهرکه‌وتوو بیننه ئاراه، یه‌کیک له‌و ده‌روازه و پیکارانه‌ی بۆ کاریکی له‌و شیوه‌یه ده‌گیریته به‌ر بینینی چالاکی و پرۆسه‌کانی پلاندانانه له‌شیوه‌ی چه‌ندین سیستمی لاوه‌کی له‌ پیکراوه‌دا . سیستمی لاوه‌کی پلاندانان به‌شیکه له سیستمی کارگیرئ له‌پیکراوه‌دا، ه‌روه‌ها هاوکاری به‌پۆه‌به‌ره‌کان ده‌کات له‌زیاتر کارابوونی سیستمی به‌پۆه‌بردندا له‌پئی ده‌ستنیشانکردن، ئاراسته‌کردن و سهرکردایه‌تی چالاکیه‌کانی پلاندانان به‌پئی پیویستی سیستمی گشتی .

په‌یوه‌ندی نئوان سیستمی گشتی کارگیرئ و سیستمی لاوه‌کی پلاندانان

سیستمی لاوہ کی پلانڈانان

بہ شیکی سہرچا وہ کانی ریخراوہ وک ھاوردہ کراو بۆ سیستمی پلانڈانی
 لاوہ کی ئاراستہ دہ کریت، ئو ھاوردہ کراوانہش لہ لایہن سیستمہ کہ وہ
 بہ کار دیت و دہ گوردرین بۆ ھہ ناردہ کراو لہ پیگہی قوناغہ کانی پرؤسہی
 پلانڈانانہ وہ .

جۆرهكانى پلان: (۳)

به گشتى پىكخراوهكان چه ندين جۆر پلان پياده ده كه ن و شيوازي جۆراو جۆرى پلانىش داده پيژن، به لام به پيى ئه و پيوانانه ي له بهرده ستدان و به پشتبسته تن به بنه ماكان ده توانين پلان بۆ ئه م جۆرانه ي لاي خواره وه دابهش بكهين:

۱- به پيى ئه و ماوه يه ي پلان له خوى ده گري:

پلان به پيى ئه و ماوه يه ي ده خايه ني بۆ سى جۆرى سه ره كي دابهش ده كرى، هه ر يه كى كه له و جۆرانه له گه ل ئاستى كي كارگيرى ديارى كرودا ده گونجى و ئه و ئاسته كارگيريه ش ئه ركي جيبه جي كردنى له ئه ستو ده گري، جۆرهكانيش بريتين له:

۱-۱ پلانى دريژخايه ن:

ئه م جۆره له پلان ماوه كه ي دريژخايه نه، زۆرجار ماوه ي جيبه جي كردنى ئه م پلانه ۳ - ۵ سال ده خايه ني، هه ندئ جاريش ديارى كردنى ماوه كه ي كارى كي قورسه . چه ند ماوه ي ئه م جۆره پلانه زياتر بي (واته دريژخايه نتر بي) ئه وه نده كارى پيشبيني كردنى بارودۆخى داها تو و به شيوه يه كي ورد، قورستر ده بي. ئه ويش به تيوانين له ئالۆزبونى ئه و بارودۆخانه و خيرا يى ئه و گۆرانكارى يانه ي پوو ده دن، ئه م جۆره پلانه له پىكخراوه يه ك بۆ پىكخراوه يه كي تر جياوازه به پيى سروشتى پىكخراوه كه و ئه و چالاكى يانه ي ئه نجامى ده دات. به لام به شيوه يه كي گشتى پلانى دريژخايه ن ئامانجه گشتيه كان له خو ده گري بى ئه وه ي بچيته ورده كارى به كانه وه .

۱-۲ پلانی مه‌ودا ناوه‌ند (پلانی مه‌ودا مامناوه‌ند):

کاتی ئەم پلانه کاتیکی مامناوه‌نده زۆرجار ماوه‌ی ئەم جۆره پلانه له ۱-۳ ساڵ ده‌بێت، هه‌میشه پلانی مه‌ودا مامناوه‌ند به پشتمه‌ستن (له‌به‌ر رۆشنایی) پلانی درێژخایه‌ندا داده‌نرێت، به‌لام ورده‌کاری زیاتر له‌خۆده‌گرێ و هه‌ولێ به‌ده‌یهێنانی ئەو ئامانجه ده‌دات که پلانی درێژخایه‌ن له‌خۆی گرتووه یان ده‌یه‌وێت به‌یهێنێته دی.

۱-۳ پلانی مه‌ودا کورت (پلانی کورتخایه‌ن):

ماوه‌ی پلانی مه‌ودا کورت له‌ چه‌ند مانگی‌که‌وه تا ساڵێک ده‌خایه‌نێت، ئەم جۆره پلانه ئامراز و که‌ره‌سته‌ی جێبه‌جێکردنه، بۆ هێنانه‌دی ئەو ئامانجانه‌ی له‌پلانی مامناوه‌ندا داڕێژراون، تایبه‌تمه‌ندی ئەم جۆره پلانه ئەوه‌یه زۆر به‌ وردی باس له‌ پلانه‌کانی پێش خۆی ده‌کات.

ره‌نگه‌ پێکخراویک سه‌رجه‌م ئەو جۆرانه‌ی پلان جێبه‌جێ بکات یان هه‌ندیکیان جێبه‌جێ بکات. له‌سه‌رجه‌م ئەو کاتانه‌دا پێویسته پێکخراوه جه‌خت بکاته‌وه له‌سه‌ر هێنانه‌دی ته‌واوکاری له‌نیوان ئەو جۆره پلانه‌دا و خۆی بپارێژێ له‌ دژیه‌کبوون و به‌ریه‌ککه‌وتن له‌نیوانیاندا.

بۆ دیاریکردنی ئەو ماوه‌یه‌ی پلان ده‌یخایه‌نێ پێویسته وه‌لامی ئەم پرسیارانه به‌ده‌ینه‌وه:

ئایا به‌پراستی پێکخراوه‌که پێویستی به‌پلانی‌که‌ ئەو ماوه‌یه‌ بخایه‌نێ؟ ئایا ده‌توانین پێشبینی بارودۆخی داها‌توو بکه‌ین له‌و ماوه‌یه‌دا به‌وردی؟ ئایا ئەو ده‌ستکه‌وتانه‌ی پێشبینی ده‌کرێت له‌و پلانه تی‌ج‌وو‌ه‌کان ده‌ردی‌نێته‌وه؟

۲- بوا‌ری گشتگیری پلان:

له‌م جۆره پۆلێنه‌دا پلان به‌پێی ئەو ئاسته کارگێڕیه دیاری ده‌کرێ که پلانه‌که داده‌پێژێ، له‌م پۆلێنه‌دا پلان به‌سه‌ر سێ جۆری سه‌ره‌کی‌دا دابه‌ش ده‌بێ، ئەوانیش بریتین له‌:

۲-۱ پلانی ستراتیژی

پلانی ستراتیژی، گرنگی دهدات به ئامانجه بالا و سهرهکیهکان یان گرنگی دهدات به و په یامه ی پځخراوه که دهیویت بیهینته دی، ئاسته بالاکانی کارگیږی و نهنجومه نی به پځوه بردن ئه رکی دارپشتنی ئه م جوړه پلانه له ئه ستو ده گرن. ماوه ی ئه م پلانه ماوه یه کی دريژخایه ن و ژورجار پینج سال تیده په پښی و سهرجه م ئامانجه ستراتیژیه کان له خو ده گری. نمونه ی پلانی ستراتیژی له سهر ئاستی پځخراوه گرنگی دهدات به ریتمی وه به رهینان و بازار په ئامانج کراوه کان، به لام له سهر ئاستی ده ولت ده توانین بلین پلانی ستراتیژی له بواری ئابووریدا، ئامانجی دوزینه وه ی ئابووریه کی به هیزه که پشت به سهرچاوه ناوخییه کان ده به ستیت و خوی له کوټ و بهندی دواکه وته ی دهره کی رزگار ده کات، هاوکات ئه و ئابووریه توانای بره وپیدانی خوی ده بیت.

۲-۲ پلانی تاکتیکی

دارشتنی پلانی تاکتیکی به ئامانجی پراکتیزه کردنی پلانی ستراتیژیه، ئاسته ناوه ندیه کان کارگیږی ئه رکی دارپشتنی له ئه ستو ده گری. ئه م جوړه پلانه کار ده کات له سهر ئه و ئامانجانه ی کاتیکی مامناوه ندیان پیویسته. بو نمونه ئه گهر ده ولت بیه ویت ئابووریه کی به هیژ دابه زرینی، ئه و پیویسته وه زارته ی پیشه سازی پلانی وه به رهینان له بواری کانزاسازیدا دابرپی، هاوکات چه ندین کارگه ی پیشه سازی جوړاوجوړ دابه زرینی، ئه رکی وه زارته ی کشتوکالیش دارپشتنی پلانیکه بو زیادکردنی رووهری چینراو له ماوه ی چند سالی کدا.

۲-۳ پلانی وه گه پځستن:

ئه م پلانه کار ده کات بو هیئانه دی ئامانجه کان پلانی تاکتیکی، کارگیږی دنیا (یان به پځوه به رهکانی سهرپه رشتیاری) ئه م ئه رکه

لهئەستۆ دهگرن، نمونهى ئهم جوړه پلانه سه‌رپه‌رشتي‌کردنى پرۆژه‌يه‌که که وه‌زاره‌تى پيشه‌سازى ده‌يه‌ويت له ناوچه‌يه‌که‌دا جي‌به‌جيى بکات، يان ئه‌و پلانه‌ى که وه‌زاره‌تى کشتوکال دايد‌ه‌پيژيى بو پرۆژه‌يه‌کى ئاو‌ديرى له‌ناوچه‌يه‌کى ديارى‌کراودا.

۳- پلان له‌سه‌ر بڼه‌ماى دووباره به‌کاره‌يئانه‌وه:
به‌پيى ئهم پوليئن و پيوانه‌يه پلان بو دوو جوړى سه‌ره‌کى دابه‌ش ده‌بيت:

۳-۱ ئه‌و پلانه‌ى يه‌کجار به‌کاردين:
ئه‌و جوړه پلانه‌يه که بو به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ى هه‌لومه‌رچ و بارودوخه نائاساييه‌کان داده‌پيژيئت، ئهم جوړه پلانه ماوه‌يه‌کى کاتى ديارى‌کراو سوودى ليده‌بينريئت و ورده‌کارى ئامانجه‌کان له‌خو ده‌گريئت، به‌لام له‌کاتى به‌ديهاتنى ئامانجه‌کاندا ئهم جوړه پلانه بئ سوود ده‌بيت. بو نمونه ئه‌گه‌ر پيکخواوه‌يه‌ک پلان‌پيژى بکات بو راهيئانى تيميک له‌سه‌ر ئاميړيکى نوي، پاشان هيئانى ئه‌و ئاميړه بو نيو پيکخواوه‌که، له‌کاتى کوئاييهاتنى راهيئانه‌که‌دا ئه‌و پلانه‌ى بوى داپيژراوه کوئايى پئ ديت.

۳-۲ ئه‌و پلانه‌ى چه‌ند جاره به‌کاردينه‌وه:
ئهم جوړه پلانه به‌شيوه‌يه‌کى به‌رده‌وام له پيکخواوه‌که‌دا پياده ده‌کړينه‌وه، ئهم جوړه پلانه سياست، پيکاره‌کان و پيساکان له‌خو ده‌گري.

ئاستەنگ و كۆسپەكانى بەردەم پلاندانان:

پرۆسەى پلاندانان رووبەرووى ئاستەنگ و كۆسپ و پىۋەندى زۆر دەبىتەۋە، ھەندىكىيان پەيوەندىيان بە سروشتى پرۆسەى پلاندانانەۋە ھەيە، بەشىكىشىيان پەيوەندىيان بەۋكەسانەۋە ھەيە كە پلان دادەننن و جىبەجىي دەكەن. بۆيە لىرەدا ئاستەنگەكان بەسەر دوو بەشى سەرەكىدا دابەش دەكەين ئەۋاننىش برىتتىن لە:

۱- ئەۋ كۆسپ و تەگەرەنەى پەيوەندىيان بە سروشتى پرۆسەى پلاندانانەۋە ھەيە برىتتىن لە:

- ئاستەمى بەدەستەننى زانىارى ورد لەسەر چەندىن گۆرپانكارى ژىنگەي پەيوەست بەيەكتەر و بارودۇخى داھاتوو.
- گۆرپانكارى خىرا لە ژىنگەدا كە ئاستى نادلىنئايى بەرزەكاتەۋە سەبارەت بە گرېمانەكانى داھاتوو.
- ئاستەمى دىارىكىردنى ئامانجى روون كە شاىستەى پىۋانەكردن بن.
- پرۆسەى پلاندانان پىۋىستى بە كارو بودجەى زۆر دەبىت.

۲- ئەۋ ئاستەنگانەى پەيوەندىيان بەۋكەسانەۋە ھەيە كە پلان دادەننن:

- نەبوونى پابەندبوونى راستەقىنە بە پلانەۋە لەسەرچەم ئاستەكاندا.
- نەبوونى سەرچاۋەى پىۋىست بۆ پلاندانان.
- پىشتەستنى لەرادەيەدەر بە ئەزموون.
- رووبەرووۋىنەۋەى گۆرپانكارى.
- ھەلبىزاردنى سىستىمى ھاندانى (جۆشدانى) نەگونجاۋ.
- جىاۋازى نەكردن لەنىۋان لىكۆلىنەۋە لە پلان و پلاندانان.

په راويزه كان

- (١) مبادئ الإدارة. مركز التعليم المفتوح بنها. برنامج مهارات التسويق والبيع.
- (٢) الإدارة والأعمال. د. صالح مهدي محسن العامري. د. طاهر محسن منصور الغالبي. دار وائل للنشر. الطبعة الثالثة. ٢٠١١. الأردن-عمان.
- (٣) المدير... القائد والمفكر الإستراتيجي. فن ومهارات التفاعل مع الآخرين. الأستاذ الدكتور صلاح عبدالقادر النعيمي. اثراء للنشر والتوزيع. مكتبة الجامعة. عمان-الأردن.
- (٤) مبادئ إدارة الأعمال. الأساسيات والاتجاهات الحديثة. أ. د. احمد بن عبدالرحمن الشميمري. أ. د. عبدالرحمن بن احمد هيجان. د. بشرى بنت بدير المرسى غنام. الطبعة الخامسة. ٢٠٠٨. العبيكان للنشر والرياض. ملكة العربية السعودية.
- (٥) هه مان سه رچاوهی پيشوو.
- (٦) هه مان سه رچاوهی پيشوو.
- (٧) الإدارة والأعمال. د. صالح مهدي محسن العامري. د. طاهر منصور الغالبي. دار وائل للنشر. الطبعة الثالثة. ٢٠١١.
- (٨) التخطيط الإداري. د. حسام العربي. دار اسامة للنشر والتوزيع. عمان - الأردن.
- (٩) مبادئ التنظيم والإدارة. أ. د. محمد عبدالفتاح الصيرفي. دار المناهج للنشر والتوزيع. عمان. الأردن. الطبعة الأولى ١٤٢٧ هـ - ٢٠٠٦ م.
- (١٠) الإدارة والأعمال. د. صالح مهدي محسن العامري. د. طاهر منصور الغالبي. دار وائل للنشر. الطبعة الثالثة. ٢٠١١.
- (١١) هه مان سه رچاوهی پيشوو. ل ٢٠٣.
- (١٢) هه مان سه رچاوهی پيشوو. ل ٢٠٣.
- (١٣) المفاهيم الإدارية الأساسية النظرية والتطبيق. د. احمد يوسف عريقات. د. توفيق صالح عبدالهادي. د. حسين احمد الطراونة. د. عبد المعطي سليمان أبو الرسب. جامعة عمان الأهلية ٢٠١١م. دار الحامد

للنشر والتوزيع، الأردن - عمان.

(١٤) الإدارة والأعمال، د. صالح مهدي محسن العامري، د. طاهر منصور الغالبي، دار وائل للنشر، الطبعة الثالثة، ٢٠١١،

(١٥) نه رمى ريّكخراوه: واته (مرونة المنظمة)، واته ئهو ريّكخراوهى له توانايدايه به زووترين كات له گه لّ ژينگهى دهره كى يان له گه لّ پيشهات و كؤسپ و ته گهره كان خؤى بگونجينيّ.

(١٦) مبادئ الإدارة الحديثة، النظريات، العمليات الإدارية، وظائف المنظمة، الأستاذ الدكتور حسين حريم، الطبعة الثانية ٢٠١٠م، دار الحامد للنشر والتوزيع، عمان، الأردن.

(١٧) أ. د. احمد بن عبدالرحمن الشميمري، أد. عبدالرحمن بن احمد هيجان، د. بشرى بنت بدير المرسى غنام، مبادئ ادارة الاعمال (الاساسيات و الاتجاهات الحديثة)، ملكة العربية السعودية، العبيكان، ص٩٨.

(١٨) الإدارة والأعمال، د. صالح مهدي محسن العامري، د. طاهر محسن منصور الغالبي، الطبعة الثالثة ٢٠١١، دار وائل للنشر، عمان- الأردن.

(١٩) مبادئ الإدارة النظريات والعمليات والوظائف، تأليف الأستاذ الدكتور محمد قاسم القريوتي، الطبعة الرابعة ٢٠٠٩م، دار وائل للنشر، الأردن- عمان.

(٢٠) مبادئ الإدارة النظريات والعمليات والوظائف، تأليف الأستاذ الدكتور محمد قاسم القريوتي، الطبعة الرابعة ٢٠٠٩م، دار وائل للنشر، الأردن- عمان.

(٢١) مبادئ الإدارة الحديثة النظريات، العمليات الإدارية، وظائف المنظمة، الأستاذ الدكتور حسين حريم، دار الحامد للنشر والتوزيع الطبعة الثانية، ٢٠١٠، عمان- الأردن.

سه رچاوه كان:

- ١- الإدارة والأعمال. د. صالح مهدي محسن العامري. د. طاهر منصور الغالبي. دار وائل للنشر. الطبعة الثالثة، ٢٠١١.
- ٢- التخطيط الإداري. د. حسام العربي. دار اسامة للنشر والتوزيع. عمان - الأردن.
- ٣- مبادئ التنظيم والإدارة. أ. د. محمد عبدالفتاح الصيرفي. دار المناهج للنشر والتوزيع. عمان. الأردن. الطبعة الأولى ١٤٢٧ هـ - ٢٠٠٦ م.
- ٤- المفاهيم الإدارية الأساسية النظرية والتطبيق. د. احمد يوسف عريقات. د. توفيق صالح عبدالهادي. د. حسين احمد الطراونة. د. عبد المعطي سليمان أبو الرسب. جامعة عمان الأهلية ٢٠١١م. دار الحامد للنشر والتوزيع. الأردن - عمان.
- ٥- مبادئ الإدارة الحديثة. النظريات. العمليات الإدارية. وظائف المنظمة. الأستاذ الدكتور حسين حريم. الطبعة الثانية ٢٠١٠م. دار الحامد للنشر والتوزيع. عمان. الأردن.
- ٦- أ. د. احمد بن عبدالرحمن الشميمري. أ. د. عبدالرحمن بن احمد هيجان. د. بشرى بنت بدير المرسى غنام. مبادئ ادارة الاعمال (الاساسيات والاتجاهات الحديثة). ملكة العربية السعودية. العبيكان. ص٩٨.
- ٧- مبادئ الإدارة النظريات والعمليات والوظائف. تأليف الاستاذ الدكتور محمد قاسم القريوتي. الطبعة الرابعة ٢٠٠٩م. دار وائل للنشر. الأردن- عمان.
- ٨- مبادئ إدارة الأعمال. الأساسيات والاتجاهات الحديثة. أ. د. احمد بن عبدالرحمن الشميمري. أ. د. عبدالرحمن بن احمد هيجان. د. بشرى بنت بدير المرسى غنام. الطبعة الخامسة. ٢٠٠٨. العبيكان للنشر. الرياض. ملكة العربية السعودية.